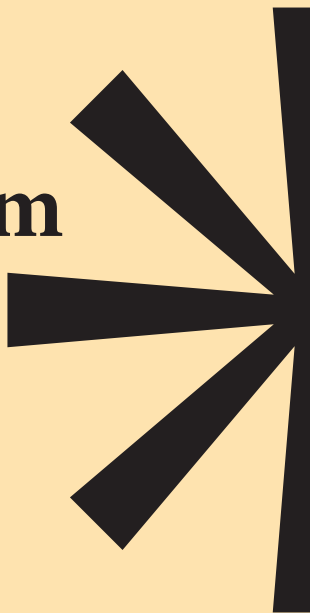
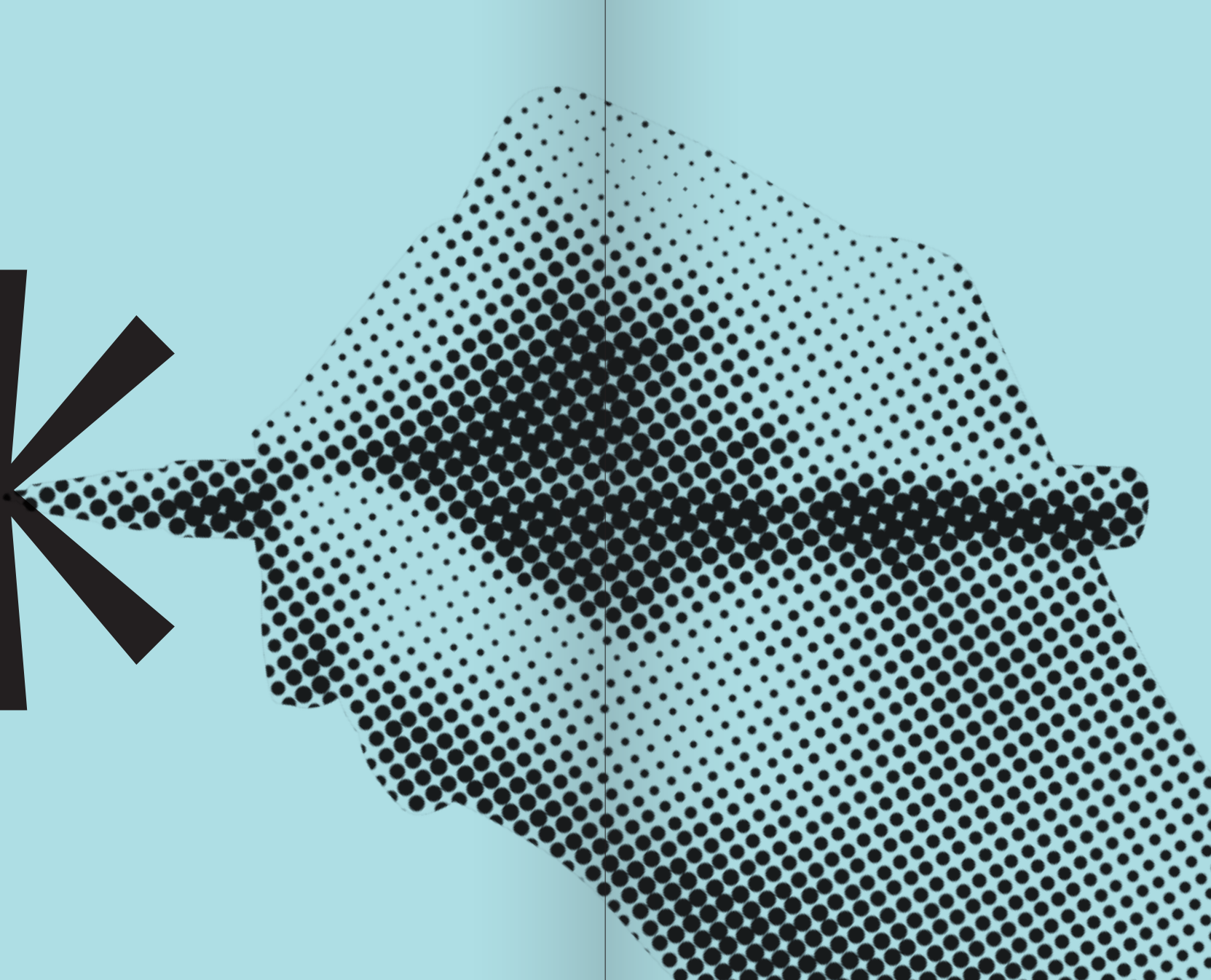

Jak publikovat odborný článek ve kvalitním vědeckém časopise?

Tomáš Hoření Samec

Příručka (nejen) pro začínající
akademičky a akademiky

ČVUT

**ČESKÉ VYSOKÉ
UČENÍ TECHNICKÉ
V PRAZE**

Jak publikovat odborný článek ve kvalitním vědeckém časopise?

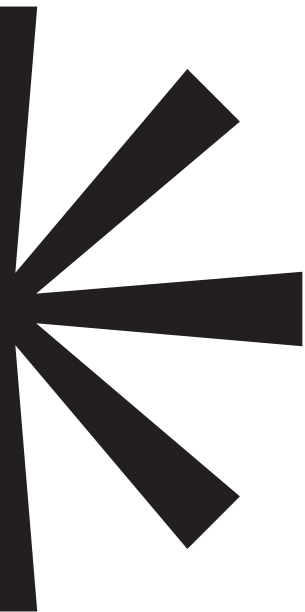
Tomáš Hoření Samec

**Příručka (nejen) pro začínající
akademičky a akademiky**

Obsah

*	Úvod	10
	Pro koho je tato publikace určena?	14
	Jak tuto publikaci číst?	14
*	Před psaním	18
	Co je nejpodstatnější pro publikaci kvalitního akademického článku?	19
	Dlouhodobost: projekt a tým	24
	Etika akademického publikování	27
	Jak vybrat adekvátní časopis?	31
*	Během psaní	36
	Forma textu	38
	Obsah textu	42
	Jak začít? Jak pokračovat? Kdy a jak skončit?	54
*	Po dopsání	62
	Recenzní řízení	66
	Finalizace rukopisu	68
	Prezentace publikovaného rukopisu	70
*	Místo závěru	74
*	Resumé	78
*	Poděkování	82
*	Seznam literatury	84

Úvod

10

11

Současné fungování a hodnocení akademického světa klade stále větší důraz na publikace článků v prestižních vědeckých časopisech. Pro potřeby hodnocení se prestiž často odvozuje od toho, zda je daný časopis indexovaný v databázích Web of Science nebo Scopus. Některé obory se s touto tendencí v hodnocení vědy vyrovnávají obtížněji než jiné. Tradičně se v této souvislosti často hovoří o oborech humanitních či uměleckých, a tuto zkušenost může mít v českém prostředí i architektura (respektive teorie architektury), urbanismus či design. Z hlediska těchto oborů nemusí být vždy snadné se s daným nastavením hodnocení vědy vyrovnat a publikovat velké množství vysoce kvalitních odborných článků. Rozhodně ne proto, že by dané obory nebyly dostatečně kvalitní, ani proto, že by akademičky a akademici z těchto oborů nebyli dostatečně schopní. Problém tkví spíše v tom, že publikační zvyklosti různých oborů mohou být odlišné – rámci některých oborů mohou být více ceněny monografie a jiné formy výstupů (jako třeba workshopy či vystoupení na konferencích apod.) mohou sloužit ke komunikaci vědeckých výsledků a k vedení diskuzí. V českém kontextu se zdá být v oboru architektury častější praxí vykazování uměleckých výstupů a realizací spíše než publikací.

Při hodnocení časopisů je lépe vnímáno, pokud časopis publikuje články, které jsou následně citovány v dalších akademických výstupech. Odbornou terminologií pojmenováno jde o časopisy, které mají vysoký Impact Factor (IF) a ve srovnání s ostatními

časopisy v daném oboru si stojí z hlediska tohoto ukazatele lépe – nacházejí se v prvním či druhém kvartilu žebříčku seřazeného podle IF.

Důraz na stať (článek) jako formu komunikace vědeckého výsledku pochází (pra)původně spíše z věd přírodních a technických a teprve postupně se etabloval ve vědách sociálních (sociologie, ekonomie, politické vědy atd.) a humanitních. Byť současné hodnocení českého akademického prostředí umožňuje vykazovat i jiné výstupy a poukazovat na jejich kvalitu, důraz na publikaci článků v tzv. časopisech s impakt faktorem zůstává. Rozhodně to ale není jednoduché. Náročný úkol publikovat v prestižních vědeckých časopisech v mezinárodním konkurenčním prostředí se často může týkat začínajících akademiček a akademiků a doktorských studentek a studentů, u kterých se ale někdy předpokládá, že by toho měli být schopni.

Tato publikace reaguje na danou situaci a její ambicí je představit reflexi, jak je možné publikovat odborný článek v prestižním vědeckém časopise, a pomoci právě například začínajícím akademičkám a akademikům učinit výsledky jejich výzkumu (mezinárodně) viditelnými a diskutovanými. Je psána z pozice sociálního vědce, a to pro obory, jejichž primárním vyjadřovacím prostředkem není text, ale výstupem jsou často *návrhy* vztahující se k žitému a vystavěnému prostředí. Nejen proto nemá tato publikace ambici tvrdit, že doporučení zde prezentovaná jsou jediným či nejlepším způsobem,

12

jak přistoupit k publikaci akademických výstupů. Způsobů a strategií publikování je mnoho, respektive jsou různé cesty, jak publikovat článek v kvalitním mezinárodním periodiku (časopise). Do značné míry platí, že naučit se publikovat a prošlapat tuto cestu si musí každý sám a že platí poněkud otřepaná fráze „chybami se člověk učí“. Na druhou stranu, věda a akademická práce by měly být kolektivní a kolegiální záležitostí. Proto vnímám jako podstatné sdílet své zkušenosti s publikováním odborných článků, které jsou poměrně různorodé z hlediska toho, zda vznikaly v kooperaci v týmech autorek a autorů či jako samostatné práce, a poměrně rozsáhlé, co se týče množství vydaných článků i časopisů, ve kterých jsem publikoval a zažil různé přístupy editorů a editorek i recenzentů a recenzentek v průběhu recenzního řízení (častokrát i právě z pozice recenzenta).

13

Publikace je tedy subjektivní reflexí zkušenosti, „jak publikovat“. To může být vnímáno jako její slabina, ale i jako výhoda a přidaná hodnota oproti návodům, které poskytují obecné rady. Výhodou mé pozice, kdy vycházím ze své osobní zkušenosti a reflektuji ji, je, že se mohu lépe vcítit do konkrétních situací a nabízet skutečně *praktický* návod na publikování kvalitních vědeckých výstupů vycházející ze žité, empirické reality. Publikace je strukturována podle časové logiky, kdy se nejprve věnuje fázi před samotným psaním odborného článku, dále fázi psaní po stránce formální i obsahové a nakonec fázi po psaní, kdy je rukopis již přijat k publikaci,

a svým obsahem volně navazuje na podobné relevantní tituly jako například *Jak napsat disertační práci v oboru architektura?* (Dulla, 2021) a také *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách* (Šanderová, 2005).

Pro koho je tato publikace určena?

Publikace je určena pro kohokoliv, kdo plánuje publikovat výsledky vědecké práce a kdo ví, že musí, potřebuje nebo chce tak učinit právě v časopisech indexovaných ve výše zmíněných databázích Web of Science či Scopus. Jako primární čtenářstvo nicméně vnímám (post)doktorand/ky z oborů architektury, urbanismu a designu, pro které je, předpokládám, publikování v daných časopisech novou zkušeností, se kterou se potřebují seznámit. Pomyslný dialog se čtenářstvem je veden právě s vědomím specifik těchto oborů.

14

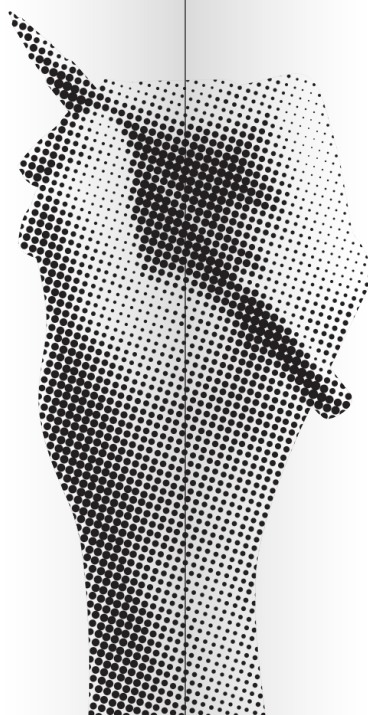
Jak tuto publikaci číst?

Publikace je koncipována a strukturována dle časovosti publikování: zaměřuje se na to, co by mělo psaní článku předcházet, jak by mohlo probíhat samotné psaní a co následuje po dopsání rukopisu. Zároveň tematizuje některé významné skutečnosti, které často tzv. „dělají rozdíl“ mezi ne/úspěchem, tedy ne/publikací rukopisu, a které do značné míry prostupují všemi fázemi publikace. Psaní odborného

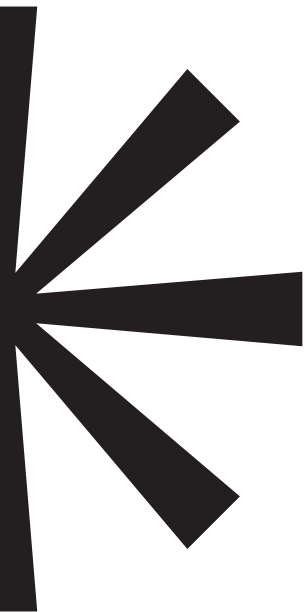
článku lze totiž strukturovat dle zmíněné časové posloupnosti, nicméně ve skutečnosti je to proces, který často není jednoduše lineární. Dochází k různým zvratům a návratům, recenzní řízení nás někdy vrací na úplný začátek k (téměř) kompletní revizi textu. To je v pořádku. Řada kvalitních textů vznikla po velmi dlouhé době v řádu mnoha měsíců či let a nemusíme se tím znepokojovat (pokud nemáme externí deadline například v podobě hodnocení projektu a podobně).

Publikaci můžete číst konvenčně, ale také interaktivně – pokud Vám bude něco nejasné, nebudete souhlasit či budete mít potřebu diskuze, kontaktujte mě. Řada věcí se může tzv. ztratit v překladu různých oborů, perspektiv a zkušeností. Porozumění textu vzniká vždy v interakci mezi autorem–textem–čtenářem, v interakci, která nejčastěji neprobíhá „face-to-face“ nebo není mezi čtenářem a autorem sdílena a reflektována. Budu nicméně rád za zpětnou vazbu, případně za doplňující dotazy. Doufám, že pro Vás bude četba přínosná.

15

Před psaním

18

Co je nejpodstatnější pro publikaci kvalitního akademického článku?

Z mé dosavadní zkušenosti je základem pro úspěšnou publikaci kvalitního článku originální a zpracovaný argument, k němuž vede mnohdy náročná a dlouhá cesta zahrnující tvorbu rešerše, četbu literatury, empirický výzkum, analýzu a interpretaci.

Argument, tajemné zaklínadlo převzaté z anglosaského akademického prostředí. O co se vlastně jedná? Argument je promyšlené a zpracované tvrzení, zasazené do oborové diskuze, reagující na další tvrzení opřené o empirické poznatky nebo teoretické úvahy. Je to sdělení, které je často podpořeno analýzou dat, díky níž je možné doplnit takzvanou „gap in knowledge“ (mezeru v poznání), chybějící vědění o určitém akademickém problému či otázce. Na argument může být obtížné si takzvaně „sáhnout“, konkrétně jej identifikovat (vyznačit jej v textu), je totiž rozptýlen v celém textu, byť je v jeho určitých částech (abstrakt, úvod a závěr) kondenzován do jasněji formulovaného sdělení v rozsahu jedné až několika vět.

19

Jaké by měl mít argument vlastnosti? Argument by měl být originální, nemělo by se jednat o sdělení, které *pouze* replikuje, co už bylo formulováno jinými dříve. Zároveň je však nutné, aby navazoval na existující oborové diskuze. V některých případech může být přínosné, jestliže se určitá studie a výzkum zaměří na podobný fenomén nebo

určitou výzkumnou otázku v různých kontextech: geografických či sociálních. Například pokud se podobným způsobem zkoumá fenomén preference vlastnického bydlení v různých státech, kde existují různé politiky bydlení, různá struktura trhu bydlení a podobně. Pokud studie navazuje či čerpá z určitého výzkumu a do určité míry jej replikuje, ale zasazuje ji do nového kontextu, může také přinášet originální a relevantní sdělení. V tomto případě je však nutné dobře argumentovat proč je daný výzkum a jeho zjištění originální a přínosná, právě například s ohledem na rozvoj a doplnění mezinárodní diskuze a s ohledem na možnosti komparace daných případů.

Originalitu argumentu lze zajistit i tím, že článek a jeho sdělení přináší nový úhel pohledu na určitý problém, nová data nebo nečekanou, objevnou a inspirativní teoretickou souvislost či interpretaci, která ideálně umožní další, navazující výzkum. Požadavek na originalitu a na nutnost přinášet *neustále* nové poznání je poměrně ambiciózní, je totiž náročné na čas a mentální kapacity (tedy zdroje, které jsou nedostatkové) být vždy *skutečně* originální. Na druhou stranu, jsou to určitá „pravidla hry“ akademického provozu a publikování. Originalita je jedním z klíčových kritérií, kterým se kvalita článku posuzuje z hlediska editorstva i recenze. Originalita nepřichází (pouze) s geniálním nápadem, ale je umožněna díky hloubkové znalosti toho, co o daném či souvisejícím tématu zkoumali již dříve jiní. V tomto smyslu se jedná o určité

20

umění, kombinované s akademickou „řemeslnou zručností“, přinášet taková tvrzení, která možná nejsou nutně *vždy* paradigmatu (základní předpoklady vědeckého poznání) bořící a přepisující dosavadní oborová poznání, avšak poznání *reálně posouvající*, byť zdánlivě malými krůčky.

Byť jsem jediným autorem této publikace, tak vděčím Markétě Káňové, Lukášovi Houserovi a Karlovi Čadovi za podnětné komentáře a zpětnou vazbu. A jak tvrdím na více místech textu, získat na Váš rukopis kvalitní zpětnou vazbu je opravdu zásadní. V tomto smyslu zde chci tematizovat jeden komentář – přestože může být například pro doktoranda/doktorandku jasné, že článek je nutné stavět na kvalitním argumentu podloženém teoretickým rámcem a často i empirickým výzkumem, tak může být obtížné odhadnout čas a kapacity potřebné pro daný výzkum a následné zpracování dat a psaní. Zde je samozřejmě obtížné uvádět konkrétní časovost a dávat konkrétní rady, nicméně bych doporučil se poradit se svými seniornějšími kolegy/němi a ideálně také školitelem/školitelkou, zda jsou Vaše odhady z hlediska pracovní zátěže realistické.

21

Se schopností dobře formulovat srozumitelný a pro vědeckou komunitu, potažmo i společnost relevantní argument se pojí výše zmíněná nutnost identifikovat mezeru v poznání (tzv. „gap in knowledge“).

Jedná se o to, že jako hodnotné (a tudíž i publikování-hodné) je vnímáno vědění, které je originální „tak akorát“ – navazuje na existující oborovou diskuzi a rozvíjí ji stylem, který je pro čtenáře a čtenářky hodnotný, tzn. že se dozvědí pro ně novou a relevantní informaci. Schopnost identifikovat mezeru v poznání se buduje pomocí (dlouhodobého) sledování časopisů relevantních pro daný obor. Patří k základní dovednosti tyto časopisy pro svůj obor či zaměření znát a sledovat, co v daném tématu vychází za články, na co se zaměřují a jaké otázky kladou. Je potom rozdíl, zda chce autor/ka vstoupit do mezinárodní diskuze a identifikuje mezeru v poznání na mezinárodní úrovni, nebo tak činí v českém kontextu.

22

V mezinárodním srovnání často čelíme otázce: proč je Váš příklad / Vaše data (z České republiky) relevantní? Jsou něčím data specifická, v čem jsou podobná jiným kontextům? Zároveň jsou mezinárodní diskuze často komplexnější a různorodější a hledat tak mezeru v poznání může být o něco snadnější, protože s Vaším tématem „máte na co navázat“, zatímco v českém prostředí může být Váš výzkum až příliš tematicky „osamocený“. Na druhou stranu přispívát do lokální akademické debaty a tím ji tvořit je, alespoň z mého pohledu, také podstatné, a přestože jsou v hodnoceních vědy často preferovány mezinárodní publikace, je možné a hodnotné zaplnit mezeru v poznání i v kontextu České republiky, případně regionu střední a východní Evropy.

23

Pro názornost, jak může vypadat originální argument, uvedu příklad z vlastního výzkumu: existuje oblast akademického zájmu zaměřená na studium forem bydlení, ve kterých společně spolupracuje více domácností; k pojmenování těchto forem se v různých státech používají odlišné pojmy (například baugruppe, cohousing, community housing a další) a už jen diskuze o konceptualizaci daného fenoménu byla v rámci dané oblasti významná (Bossuyt, 2022; Crabtree-Hayes, 2022; Griffith, Jepma a Savini, 2024). Jako zastřešující pojem se postupně ustavil koncept „collaborative housing“ (Lang, Carriou a Czischke, 2020). Kromě studií zaměřených na konceptualizaci daného fenoménu probíhá v rámci daného výzkumného tématu diskuze, do jaké míry a za jakých podmínek mohou tyto formy bydlení souviset s lepší finanční dostupností (Brysch a Czischke, 2021; Archer, 2022) a do jaké míry mohou sloužit všem skupinám obyvatel, tedy i lidem bez významného sociálního či kulturního kapitálu, tedy zda jsou dostatečně inkluzivní (Droste, 2015; Guňková, 2022). Existují také studie, které se zabývají konkrétními projekty v jednotlivých státech či městech i spoluprací daných projektů s představiteli veřejných aktérů (Hözl a Hözl, 2024), a výzkum zaměřený na to, jaké podmínky jsou pro rozvoj tohoto typu bydlení podstatné (Lang a Stoeger, 2018). Jaké poznání tedy chybí? Čím originálně přispět? Přestože existují studie, které ilustrují význam institucionálních nastavení (legislativa, finanční infrastruktura atd.) pro rozvoj participativního bydlení („collaborative housing“),

tak do značné míry absentují výzkumy, které by dané otázky tematizovaly v regionu střední a východní Evropy. Výzkumy, které by aspirovaly na odhalení toho, zda jde skutečně „pouze“ o dané institucionální nastavení, nebo zda v rozvoji daného segmentu hrají roli ještě další faktory. Zde jsme tedy s naším autorským týmem spatřovali určitou mezeru čekající na vyplnění. V našem výzkumu jsme se tak snažili ilustrovat právě výše zmíněné: pro rozvoj participativního bydlení hraje roli jak institucionální nastavení, tak určité sdílení kulturní představy o bydlení a diskurzy, které formují každodenní uvažování aktérů a jejich preference (Kodenko Kubala et al., 2023). Propojení významu institucionální a aktérské roviny je originální v tom, že přináší nový pohled a nová zjištění ohledně ne/rozvoje participativního bydlení v kontextu střední (a) východní Evropy (Malý Blažek et al., 2025).

24

Dlouhodobost: projekt a tým

Akademická činnost, aby byla kvalitní, vyžaduje značné množství času a úsilí. Podobně je to s publikováním. Je možné, že připravit, napsat a publikovat kvalitní text zabere mnoho času. Je proto dobré uvažovat v delších časových horizontech – psaní si může vyžádat měsíce a samotný proces posuzování textu editory a recenzenty může při dobré konstelaci (tj. pokud není rukopis zamítnut) trvat i rok. V tomto ohledu je dobré plánovat dopředu a počítat s tím, že není možné publikovat text v kvalitním

časopise v řádu týdnů, ale naopak, že celý proces zabere měsíce, případně až roky.

V této souvislosti roste význam infrastruktury, do které je autor/ka zapojen/a – infrastruktury ve smyslu pracoviště, případně výzkumného projektu a týmu, v rámci něhož je výzkum realizován. Při určitém zjednodušení totiž můžeme rozdělit akademickou činnost na relativně samostatnou (i když i to je diskutabilní), tedy práci na svém doktorátu (protože i tam by měla být významná role školitelky/školiatele), a na činnost týmovou.

25

Na tomto místě je vhodné reprodukovat konkrétní radu Lukáše Housera vznesenou v rámci komentování rukopisu této příručky: z hlediska budoucí spolupráce (na publikacích) může být přínosné si dopředu zjistit, do jakých projektů je školitel/ka zapojen/a, kde publikoval/a své práce a do jaké míry se zabývá výzkumem. Získáte tím informaci, do jaké míry se můžete spolehnout, že Vaše spolupráce bude relevantní a přínosná i pro Váš konkrétní projekt či studii. Stejně tak se určitá pracoviště (fakulty, konkrétní ústavy či katedry) profilují určitým způsobem ve smyslu konkrétnějších výzkumných témat. Vlastní řešerše a doporučení od současných doktorandů mohou být v tomto ohledu velmi cenné. Předejte tak možnému překvapení, pokud budete chtít (spolu)pracovat na svém výzkumu a případně společně publikovat. Zároveň s ohledem na aktuální legislativní přenastavování doktorského studia v České Republice význam přímého zapojení

doktorandstva do projektů školitelů a školitelek a potažmo daných institucí výrazně roste.

K tématu týmovosti se vrátím více v části o psaní textu, nicméně i na tomto místě je nutné připomenout, že ve fázi „před psaním“ je otázka, zda text bude vznikat v týmu, či nikoliv, poměrně zásadní. Psaní společných textů v nefunkčním autorském týmu je náročné a jen management celého procesu může odčerpat řadu sil. Oproti tomu funkční tým je takový, kde je možné se domluvit a případně podle situace upravit zažité postupy a procesy s ohledem na aktuální (životní i pracovní) situace, které jsou i v akademickém světě proměnlivé. Je dobré si uvědomit, že práce v (autorském či výzkumném) týmu Vás určitým způsobem formuje a tematicky ohraničuje, čeho se daný text bude týkat, co bude jeho obsahem. Zároveň výše zmíněné výhody fungují, pouze pokud je tým funkční.

Psaní článku ve větším týmu autorek a autorů může být v některých situacích i nevýhodou – management týmu, organizace společných schůzek či online setkání, facilitace diskuzí, emoční práce a koordinace zabírají mnoho kapacit a času. Většinou tyto činnosti dopadají více na jednoho z členů či členek týmu a je pak otázka férovosti, do jaké míry například poradí autorstva či podíl autorství zohlední tuto často neviditelnou, ale zásadní práci.

V některých případech může být žádoucí, aby text vznikl samostatně – jestliže se jedná o výsledek

26

kvalitativního či etnografického výzkumu, kde přístup k datům má pouze autor/ka, může být vhodnější psát sama či sám spíše než zapojovat další, „vnější aktéry“. V daném případě odpadá nutnost vyjednávat hierarchie, koordinovat a čas tak může být věnován obsahové práci.

Je naprosto zásadní si uvědomit a počítat s tím, že spoluautorky a spoluautoři mají většinou ještě další pracovní závazky, další texty a povinnosti, kterým se věnují a budou věnovat. Je proto vhodné si před samotným psaním transparentně dojednat nejen rozdělení úkolů a domluvit proces psaní (do jaké míry bude společný či právě „přidělený“ úkolově), ale také zvážit možné kapacity jednotlivých lidí pro psaní.

27

Práce na článku v týmu má však také řadu výhod. Patří mezi ně to, že můžete svůj argument společně formulovat a diskutovat. Často se v rámci týmu sejdou různé disciplíny a odbornosti a právě díky tomu se dosáhne oné tak podstatné originality a snáze se identifikuje, kde je vlastně ta žádoucí mezera v poznání. Práce v dobrém týmu může přinášet i pozitivní emoce, respektive je možné sdílet určitou radost z objevování a vymýšlení, která může fungovat jako výrazná motivace, proč vlastně akademický výzkum realizovat. Jestliže píšeme článek v týmu, je také možné rozdělit si různé produkční práce (o kterých bude dále řeč a které nejsou nevyznamné). Zároveň práce v rámci výzkumného týmu kooperujícího na společném výzkumném

projektu může výrazně ulehčit následnou publikaci z mnoha důvodů. Těmi nejpodstatnějšími je, že v rámci týmového výzkumného projektu se často vytvoří originální data snadněji, než kdyby je produkoval jednotlivec s omezenou kapacitou. Kromě robustních empirických dat je výhodou, že v rámci výzkumného projektu je už formulován určitý teoretický rámec či přístup, který strukturuje uvažování a směřování výstupů, stejně jako určité výzkumné otázky. Podobně, je pravděpodobné, že v rámci přípravy daného výzkumného projektu jsou mapovány i zmíněné mezery v poznání. Z toho vyplývá, že psaní odborných článků na základě týmových výzkumných projektů může práci výrazně usnadnit. Stejně tak v týmu můžete průběžně diskutovat a „testovat“ či upřesňovat své myšlenky.

28

Etika akademického publikování

V posledních letech je etika akademického publikování mnohem více diskutována, a tudíž předpokládám mnohem větší obeznamenost s tím, co se považuje za (ne)etické publikační jednání. Na druhou stranu, jedná se o oblast, kterou je lepší vícekrát zmínit než jednou opomenout, a to nejen z toho důvodu, že tzv. „vzít něco zpět“ je mnohem obtížnější, když už k publikaci dojde, i vzhledem k tomu, jak se v posledních letech dostává věda a akademický provoz pod stále větší tlak z hlediska své legitimacy, což je dáváno do souvislosti s tzv. dobou postfaktickou (Durnová, 2019).

Existuje celá řada etických kodexů, příruček či učebnic (Novotná, Špaček, Štovićková Jantulová, 2019), které dle mého názoru velmi dobře akademickou etiku tematizují a věnují se i otázce etiky publikační. Proto se zde zaměřím spíše na dílčí otázky, které stojí za to si vždy připomenout, a zdůrazním, na co bychom si měli dát před psaním článku, během něj i po něm pozor.

V první řadě se jedná o otázku korektního citování zdrojů a plagiatorismu. V zásadě jde o to, že kdykoliv čerpáte nějakou myšlenku či tvrzení z určitého zdroje, tak by měl být uveden. Mělo by také být jasné, o jak rozsáhlé přejímání myšlenky se jedná, zda jde o přímou citaci, parafrázi či inspiraci.

Přestože v této publikaci nezabíhám do technických podrobností, jak přesně adekvátně citovat (podle různých citačních norem), tak zmíním jednu konkrétní situaci, kdy může být nejasné, jak přesně se při citování zachovat. Jedná se o citace již parafrázovaných nebo citovaných zdrojů; typicky jde o zdroje, kdy autorstvo přebírá myšlenku určitého „klasika“ oboru. Jak se s tím vypořádat? Pokud se jedná o doslovně převzatou citaci (přímou citaci), je vhodné odkázat například způsobem: „Marx 1878 in Soederberg 2014“. Tím je přiznán kredit jak původní myšlence a dílu, tak dílu, které tuto myšlenku cituje, rozvíjí či parafrázuje.

Je namístě připomenout, že je nutné citovat i vlastní texty, pokud z nich vycházíte. V případě, že

29

pracujete na článku na základě disertace či naopak zpracováváte disertaci na základě již publikovaných nebo posuzovaných článků, je nutné být vždy transparentní a uvádět, zda a jakým způsobem byly různé texty navzájem inspirovány a do jaké míry a jakým způsobem se obsahově překrývají. V tomto případě je zároveň vhodné zjistit si i formální podmínky přejímání a rozpracování již publikovaných textů. To se týká například článků, které jsou přerabovány v (kolektivní) monografii.

Kromě korektního citování zdrojů se etika akademického publikování zhmotňuje konkrétně v otázce predátorských publikací, kdy existuje celá řada časopisů, které Vám budou zaručovat extrémně rychlé recenzní řízení a publikaci, samozřejmě za určitý finanční obnos. Zároveň v současnosti v celé řadě etablovaných, kvalitních časopisů požadují za publikaci v režimu open-access finanční kompenzace v řádu stovek či spíše tisíců EUR, případně je Váš článek k dispozici za tzv. „pay-wallem“, tedy buď za něj platí Vaše instituce, či si jej můžete pořídit za poplatek individuálně. V současnosti stále více grantových poskytovatelů přitom požaduje publikace v rámci open-access režimu. Jinými slovy, z hlediska časopisů je poměrně standardní vyžadovat finanční kompenzaci za publikování v open-access režimu, i když se v akademickém světě vede diskuze ohledně monopolu velkých nakladatelství a jejich ziscích plynoucích často z veřejně financovaných vědeckých projektů či institucí. Řada institucí (ČVUT nevyjímaje) pak poskytuje například formou svých

knihovnických služeb či jinými způsoby prostředky, kterými mohou autoři a autorky open access poplatky pokrýt; může se jednat o určité „voucher“, v některých případech je možné žádat o přímé proplacení poplatků. Vždy je tedy vhodné si situaci na svém pracovišti zjistit. Varováním před predátorskými časopisy pak je spíše ono příslibení rychlosti publikace v řádu dnů či týdnů; běžně trvá editorské posouzení a recenzní řízení spíše měsíce a v součtu s revizemi celý proces i mnoho měsíců až let.

Mimo těchto dvou jasně definovaných oblastí publikační etiky pak považují za vhodné zmínit i otázku širší etiky výzkumu a reflexe toho, k čemu může má publikace vést, jaké může mít efekty pro ty, kteří byli přímými subjekty výzkumu, ale i z hlediska daného tématu, protože ať se snažíme o vědu objektivní a nezávislou, tak výstupy, které produkujeme, jsou vždy inherentně performativní. Jinak řečeno, slova jsou činy, texty svět jen nepopisují, ale mají sílu jej různým způsobem proměnit a je proto vhodné zvažovat způsob, jakým budeme psát a publikovat, zda například naše analýzy a interpretace nemohou přímo poškodit účastníky a účastnice výzkumu, zda opravdu zachováváme jejich anonymitu a podobně. Tato otázka možná paradoxně omezí možnosti publikování nebo přidává k tomu, „co je potřeba řešit“, další vrstvu. Nicméně i čistě z pragmatického hlediska celá řada kvalitních časopisů nyní vyžaduje jak formální potvrzení toho, že výzkum splňuje etická kritéria, tak někdy i potvrzení, že byl schválen etickou radou dané instituce což je vhodné

mít dopředu zjištěné a nebýt nepříjemně překvapený během procesu zasílání (submission) článku. Kromě toho je otázka etiky výzkumu vznesena často i v recenzním řízení a očekává se, že při popisu metod výzkumu se k danému tématu vyjádříte. Zde ovšem platí i oborové zvyklosti, kdy v sociálních vědách je tomuto tématu věnována větší pozornost, protože evidentně více zahrnují „human subjects“. V případě, že pracujete s datovými soubory a kvantitativními metodami analýzy, je stále běžnější, že jsou dané datasety také požadovány.

Jak vybrat adekvátní časopis?

V souvislosti s identifikací mezery v poznání pak vystává jedna z klíčových otázek: v jakém časopise či časopisech aspiruji na publikaci mého/našeho poznání? Výběr časopisu může být totiž klíčový v tom, zda se protne Vaše představa o „gap in knowledge“ a představa editorů a recenzentů. Může zde hrát roli, zda je Váš článek více empiricky či teoreticky orientovaný nebo zda se v daném časopise objevují studie, které můžete diskutovat, kriticky se k nim vztáhnout a vyjádřit se vůči tomu, co říká analýza Vašich dat a její interpretace. Jedním z kritérií výběru vhodného časopisu tak může být, jaké články citujete, jakou literaturu využíváte. Pokud ve své práci čtete a odkazujete na články například z *Housing Studies*, tak to může být potenciálně vhodný časopis i pro Vaši publikaci. Je vhodné si také zjistit (maximální) rozsah publikovaných statí, většinou je

32

horní limit počet slov 8 000–10 000 včetně citací literatury, ale existují i časopisy vyžadující kratší stati.

Z hlediska časovosti publikování (dlouhé lhůty posuzování a přepracování rukopisu) je dobré mít dopředu rozmyšlené, kam svůj rukopis pošlete, ale měli byste (a někdy budete muset) být otevření tomu, že „nakonec“ Váš rukopis danému časopisu tematicky nesedne nebo bude odmítnut editory či v recenzním řízení. Běžně se pohybuje tzv. acceptance rate, tedy míra přijetí rukopisů k publikaci, zhruba okolo 10–20 % ze všech zaslaných rukopisů. V tom případě je strategické mít spíše vytvořený seznam možných časopisů než mít pouze jeden ideální.

33

V současnosti řada časopisů na svém webovém profilu uvádí právě míru přijetí rukopisů a stejně tak průměrné lhůty, jak dlouho trvá editorské posouzení, recenzní řízení a publikace textu od jeho přijetí. Z tohoto hlediska je tedy také možné uvažovat strategicky – například kdybych se já rozhodoval, tak si spíše nevyberu časopis, kde recenzní řízení v průměru trvá půl roku, protože to je již opravdu příliš dlouhá doba.

Přehled o relevantních a kvalitních časopisech je ideální si dělat průběžně, tím, že se v oboru pohybují, čtu, konzultuji s kolegy/němi a vedoucí/m disertační práce, získávám přehled o tom, kde se prezentují relevantní studie a akademické výstupy. V tomto ohledu získávám i přehled o tom, jaký je charakter i rozsah článků, které se v určitém časopise

publikují: sledují poměrně rigidně předepsanou strukturu statí nebo jsou psané formálně volněji; jaký rozsah mohou plánovat a podobně.

Pro zajímavost ještě doplním, že lze využít i různé nástroje, které Vám na základě názvu, abstraktu či klíčových slov doporučí relevantní časopisy. Jedním z nich je například Manuscript Matcher operující v rámci Web of Science Core Collection (Master Journal List). Je lepší brát tato doporučení s mírnou rezervou, tj. ne doslovně, bez reflexe. Na druhou stranu dané nástroje mohou pomoci najít relevantní časopis, který ještě neznáte a kam se Váš rukopis může tematicky ideálně hodit. V tomto případě je vhodné prostudovat profil a zaměření časopisu (v sekci nejčastěji nazvané „Aims & Scope“ či obdobně) a porovnat s Vaším rukopisem.

34

Přestože existuje celá řada mezinárodních kvalitních akademických časopisů, tak nejen v oborech architektury, urbanismu a designu, ale i v sociologii narážíme na to, že v českém prostředí je vědeckých časopisů indexovaných ve Web of Science málo. V kontextu sociologie je to pouze jeden časopis, *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*. Proto je tlak na publikování v zahraničních časopisech logický. V oborech architektury, urbanismu a designu je situace podobná (respektive ještě horší z hlediska možnosti publikovat v českém kontextu v časopisech indexovaných ve WoS a Scopus). Proto je orientace na mezinárodní prostředí a diskuzi jednou ze základních schopností, jak v publikační

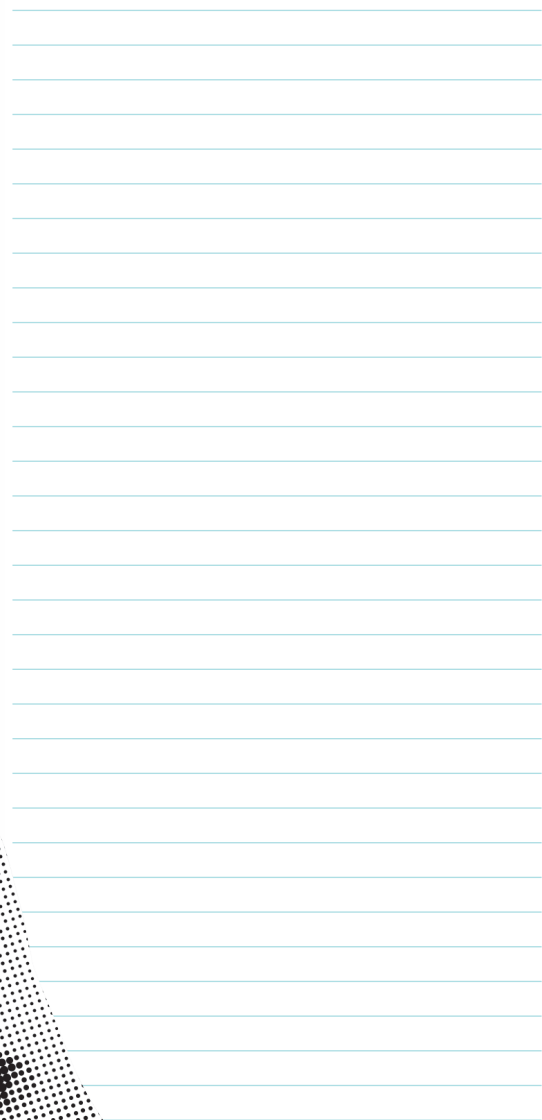
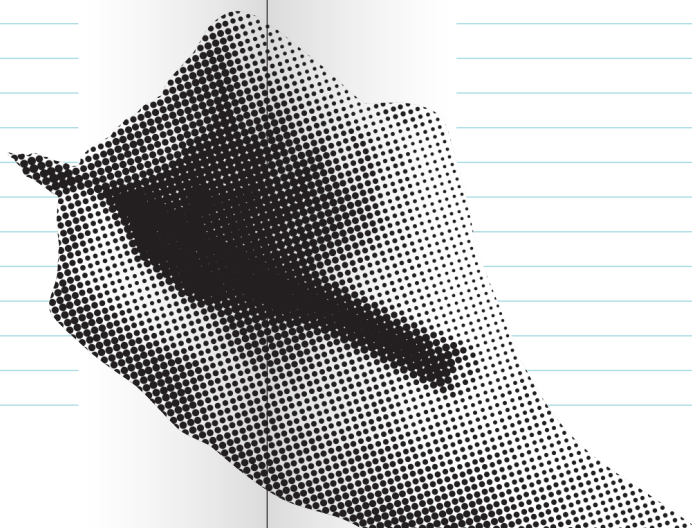
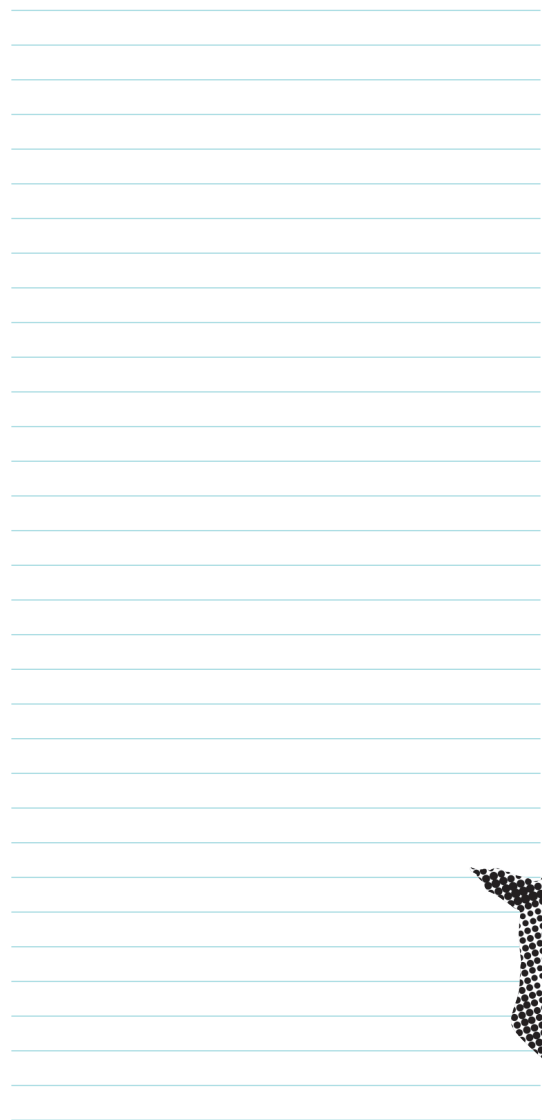
konkurenci obstát. Na druhou stranu, osobně vnímám jako důležité nerezignovat na snahu rozvíjet akademickou diskuzi a produkci i v lokálním kontextu a jazyce.

Na co nezapomenout před začátkem psaní

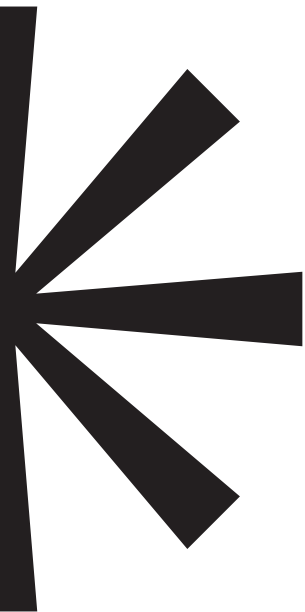
V této podkapitole se nachází seznam otázek, které je vhodné si položit (a mít je uspokojivě zodpovězené) ve fázi před začátkem psaní rukopisu. Zároveň chci upozornit, že i pokud si uspokojivě zodpovíte na tyto otázky, nemusí to nutně znamenat, že se „psaní povede“, tj. že je tím zaručeno, že úspěšně napíšete kvalitní článek. Jedná se o připomenutí a shrnutí výše uvedeného.

35

- Mám originální a akademicky přínosnou myšlenku či (empirické) zjištění, které rozvíjí určitý (pod)obor nebo určitou oborovou diskuzi?
- Mám promyšlené a určené v jakém nastavení autorstva článek vzniká? Tj. zda jej píšu samostatně nebo v týmu, zda vzniká v rámci většího/dlouhodobého projektu nebo v rámci doktorského studia apod.
- Mám dostatečně promyšlenou etiku výzkumu a řídím se etickým pravidly při přípravě a psaní rukopisu? Věnuji dostatečnou míru opatrnosti při výběru časopisu, aby se předešlo publikaci v tzv. „predátorských časopisech“?
- Mám vytvořenou publikační strategii – rozmyšleno v jakých časopisech je možné publikovat z hlediska mého tématu obecněji a konkrétně s ohledem na promyšlený argument či koncept článku?

Během psaní

38

39

Existuje mnoho příruček a kurzů o tom, jak správně akademicky psát. Tato publikace nemá za cíl je nahradit, ale jak jsem zmínil v úvodu, reflektovat můj subjektivní názor, jakou formu a obsah má mít kvalitní článek. Přestože se styly psaní mohou v rámci různých oborů odlišovat, v jádru jsou struktura i způsob psaní textů v sociálních vědách a v architektuře či urbanismu podobné. Svůj subjektivní přístup k tomu, jak strukturovat text a co by měl obsahovat, považuji za poměrně úspěšně ozkoušený, o čemž svědčí řada publikovaných článků; to však neznamená, že je dokonalý nebo jediný možný. Moje doporučení vycházejí z mé vlastní specifické akademické zkušenosti, která je formována mým věkem, disciplínou, genderem i geografickou lokalitou působnosti. Tyto charakteristiky a kontexty inherentně vstupovaly do toho, jak byly rukopisy vnímány při editorském posuzování a částečně i během anonymních recenzních řízení. Tuto zkušenost tedy může mít každý poněkud odlišnou, protože naše biografie i témata výzkumu jsou různé, stejně tak jako mohou být různé časopisy, kde publikujeme. To však, věřím, neznamená, že rady zde sdílené jsou zbytečné.

Základní premisou pro úspěšné psaní odborných textů je nikdy nebýt zcela spokojený s tím, jak píšete. Nebo mít pocit, že už odborné texty umíte psát. Na druhou stranu, ani přílišná sebekritičnost není žádoucí, a od toho máme své kolegyně a kolegy, školitele a školitelky, aby nám poskytli prvotní zpětnou vazbu ještě během psaní rukopisu, během prvních

draftů. Editace, přepisování a revize jsou nutnou součástí celého procesu. Mám pocit, že některé své články jsem přepisoval tolikrát, že by nestačily prsty na ruku i nohou celé fotbalové jedenáctky, aby se všechny verze (zahrnující velké i menší editace a revize textu) spočítaly. Některé texty je prostě potřeba vícekrát přepisovat, aby byl argument jasně formulovaný a pro další akademické čtenářstvo přínosný.

Pro řadu lidí může být nejtěžší „prostě začít psát“. Pro mě osobně je psaní přemýšlením a dopředu počítám s tím, že řadu věcí méně nebo více, případně úplně přepíšu či zcela vypustím. Proto když nevíte, jak začít, prostě sepišujete své poznámky a ono „to půjde“.

40

Forma textu

Odborné texty mají poměrně ustálenou formu a strukturu. Nechci zabíhat do diskuze o jejich různých podobách v rámci rozličných národních tradic a stylů akademického psaní, které mohou být historicky i oborově distinktivní. Přece jen francouzský či německý styl psaní odborných textů je odlišný od stylu anglosaského, který v současnosti v akademickém prostředí dominuje (podobně se liší styl psaní u věd historických oproti přírodním vědám). Anglosaský způsob formování a strukturování textu závisí na výše představeném *formulování argumentu*. Respektive celý text je strukturován tak, aby umožnil prezentovat doložitelné či obhajitelné

(ale i vyvratitelné) tvrzení, které je napojeno na relevantní oborové debaty.

Tradiční forma odborného článku zahrnuje:

- 1) úvod, definující téma, relevanci a hlavní výzkumné otázky textu;
- 2) state of art / teoretické rámování, popisující, na jaké studii článek navazuje (a jaká je výše zmíněná mezera v poznání) a s jakými teoretickými pojmy (koncepty) operuje;
- 3) popis metod, zahrnující fázi sběru a analýzy dat;
- 4) analýzu dat, často za pomoci konceptů představených v předcházejících částech;
- 5) diskuzi, zahrnující formulaci limitů analýzy a její vztahy k relevantní literatuře, a
- 6) závěr, shrnující hlavní argument a navrhuje další možný výzkum či bádání.

41

Je však nutné mít na paměti, že studie tuto strukturu mohou sledovat více či méně přesně či zcela volně: v některých časopisech na dané (či obdobné) struktuře trvají, zatímco jinde se lze setkat s více rozvolněnou strukturou, kdy analýza dat prostupuje celým textem či je text naopak teoreticky orientován a k empirickým datům se nevztahuje. Nicméně základní logika, že v úvodu představím, „co a proč řeším“, prokážu, že navazuji na další relevantní studii, a přinesu nové poznání, musí být respektována, aby byl text pochopitelný, smysluplný a přijatelný.

Přestože se může zdát, že v této publikaci působím jistě, až sebejistě, co se týče udělování rad „jak na to“

při formulování argumentu, tak je nutné přiznat, že u řady mých článků mi byla v rámci recenzních řízení poskytnuta zpětná vazba ve smyslu, že rukopis obsahuje příliš mnoho (nedotažených) argumentů a postrádá určitou „červenou nit“. Musím se otevřeně přiznat, že doteď si nejsem stoprocentně jistý, co to ta „červená nit“ vlastně je. Mám sice určitou představu, ale je otázka, zda ji lze považovat za obecně platnou. Ona „červená nit“ může být chápána jako určitá, byť zároveň efemérní (těžko postihnutelná a uchopitelná) vlastnost textu být v kontaktu s jeho hlavním argumentem – sdělením. Při všem, co píšete, mít na paměti myšlenku onoho sdělení, které umožní Váš argument kontextualizovat a rozvíjet. Je to schopnost psát tak, aby se text obsahově nerozbíhal „do všech stran a směrů“. Pojmem a trochu krypticky formulovanou radou „červené niti“ mám tak na mysli, že je opravdu podstatné si během psaní textu rozmyslet, „o čem bude“. Je pravdou, že v některých případech tato červená nit vzniká i během psaní a až v pozdějších verzích textu. Je však velmi podstatná z hlediska jeho srozumitelnosti čtenářstvu. Má to být jedna zásadní myšlenka, tvrzení či sdělení (= argument), které je postupně vztaženo k existujícím teoriím a studiím a „ideálně“ také doloženo empiricky.

Jak poznamenal Lukáš Houser při zpětné vazbě na tuto publikaci, je možné začít tím, že si jednoduše napíšete strukturu textu (v podobě nadpisů a podnadpisů různých úrovní); s tím naprosto souhlasím, protože strukturovaný rukopis pak snadněji plníte

42

tvrzeními, která pak postupně nuancujete a stylisticky vylepšujete.

V souvislosti s udržováním konzistentní a nerozbíhající se argumentace a zaměření textu platí určité pravidlo, že v rámci jednoho odstavce textu by měla být formulována jedna myšlenka či sdělení, které právě pomáhá budovat celkový argument textu. Opět se musím přiznat, že přestože toto pravidlo znám, tak se mu často jako autor vzpírám. Mám tendenci dělat zákruty a kudrlinky, odbíhat od tématu (a svého argumentu) a nečekaně se mu objevit v zádech.

43

Samozřejmě existuje mnoho různých stylů a způsobů psaní odborných textů i autorských rukopisů. Na druhou stranu, pro začátečnice, začátečníky i pokročilé může být daná pomůcka „jeden odstavec = jedno sdělení“ návodná a nápomocná a i čtenářsky je příjemné, když se autor/ka daného pravidla drží.

Explicitní pojmenování účelu odstavců – například v podobě komentáře, „o čem to je“ – pak může pomoci při prepisování a editaci textu. Dokáže usnadnit rozhodnutí, co ponechat či vyhodit, co revidovat více či méně. Podobně funguje, když píšete rukopis s více lidmi. Někdy se ukáže, že společně pojmenovat a diskutovat, jak chápeme sdělení jednotlivých odstavců, může celkově posouvat úroveň textu jak na „mikroúrovni“ – v oblasti stylistiky i konkrétního obsahu v rámci odstavců –, tak na „makroúrovni“, kdy se posouvá celková kvalita textu.

Obsah textu

V této části se blíže podíváme na to, jak představenou strukturu a formu odborného textu obsahově naplnit. Přirozeně nemohu poskytnout rady vztahující se k obsahu konkrétních témat a článků. Proto bude tato diskuze na úrovni konceptuální – jak psát, aby text byl srozumitelný a aby byl pro editor(k)y a recenzent(k)y přesvědčivý (protože ti rozhodují o publikaci textu). Opět připomínám, že se jedná o můj subjektivní návod a reflexi mé konkrétní zkušenosti s publikováním. Neplatí to vždy a za všech okolností, ve všech oborech a časopisech, i když řada z daných zkušeností je přenositelná napříč obory i editorskými praxemi.

44

Začněme u těch částí textu, které jsou nejvíce viditelné – jak při prvotním editorském posouzení, tak z hlediska čtenářstva. Jedná se o název článku, abstrakt a klíčová slova.

U názvu platí, že by z mého hlediska měl kombinovat – a je otázkou do diskuze, v jaké míře a v jaké podobě – výstižnost a lákavost (tj. vzbudit originálním způsobem čtenářský zájem). Upřímně řečeno, zvolit nejen dobrý nebo standardní, ale přímo skvělý, tj. originální a informativní název článku připomíná alchymii. Je to trochu tajemné umění s nejistým výsledkem, protože na různé čtenářky a čtenáře může fungovat něco jiného.

Originalita i obsahová výstižnost se někdy řeší tím, že článek má „dvojnázev“ – uvozující otázku a vysvětlující dovětek (např. *Can Tenants' Unions Challenge Neoliberal Housing Governance? The Emergence of a New Movement in Spain and Its Impact on Post-neoliberal Housing Policy*) nebo citaci z rozhovoru a referenci k obsahu (např. *I'm Not Going to Feed the Bailiffs': Personal Bankruptcy and Debtor Agency in Narrative Accounts of Struggling Debtors*). Skvělý název článku Vám samozřejmě nezajistí automaticky publikaci, čtenost nebo citovanost, ale je to významný faktor, který spolurozhoduje o tom, zda čtenář/ka bude textu věnovat pozornost, či ne.

45

Pro psaní abstraktů existuje opět mnoho návodů; v některých časopisech je i předepsáno, co by měl abstrakt formálně obsahovat (například odkaz na metody a typ dat apod.). Pro doplnění tedy poskytují svůj originální náhled, „jak psát abstrakt“.

V minulosti, v době svých autorských začátků, jsem oceňoval, když mohl být abstrakt co nejdelší, tedy zhruba 300 slov. Měl jsem pocit, že teprve pak mohu dobře vystihnout, o čem text vlastně je. Poslední dobou preferuji krátké a úderné abstrakty v ideálním rozsahu 150 slov.

Proč to takto tematizují?

Jestliže má název zaujmout čtenářstvo natolik, aby se textem vůbec zabývalo, abstrakt je dalším krokem rozhodujícím o prvotním ne/přijetí: je zcela

klíčové, aby byl psán jasně a srozumitelně, ale ne banálně. V abstraktu jde o to, dobře formulovat Váš argument, Vaše sdělení a přínos článku. Je klíčové uvést, co, jak, kdy a kde jste zkoumali a zjistili: tedy předložit Vaše zjištění, zmínit metody výzkumu a zhodnotit přínos textu. Jestliže je formulace názvu alchýmií, blíží se napsání dobrého abstraktu kombinaci magie a kvantové fyziky: je to delikátní úkon, který by se v logice textu nacházel na jeho začátku, logicky k němu dochází (v jeho finální podobě) až na závěr. Recenzent této publikace, Karel Čada, označuje formování názvu textu za haiku – sami posuďte, co to znamená pro vás.

Kromě checklistu, co má „správný abstrakt“ obsahovat, je také možné zmínit některá doporučení, která jej mohou pomoci vylepšit: jestliže obecně pomáhá, když Váš článek přečte co nejvíce peers, kteří Vám dají zpětnou vazbu, není zároveň často realistické očekávat, že se textem, který má 8 000 či více slov, bude moci zabývat mnoho lidí. Avšak abstraktem v rozsahu 200–250 slov můžete oslovit nejen svého školitele, kolegy/ně z doktorátu, oddělení či ústavu, ale i někoho, kdo je naprosto mimo obor a může Vám tak pomoci posoudit, do jaké míry je abstrakt srozumitelný pro někoho bez Vaší primární odbornosti. To se nemusí hodit jen při psaní odborných textů, ale zejména u různých projektových návrhů (proposals), nicméně i editoři a editorky časopisů jsou (jen) lidé. Nemusí být expertem či expertkou přesně v tom, co Vy děláte (ale měli by umět zajistit recenzent(k)y, kteří Vám

46

dají zpětnou vazbu), o to více by měl být abstrakt jasný a srozumitelný.

Volba klíčových slov může působit jako druhotná otázka, ale není ji radno podcenit – klíčová slova hrají roli ve vyhledávacích mechanismech, mohou posunout článek ve výsledcích vyhledávání výše a na první pohled definují, o čem článek je, pro čtenářstvo, které třeba abstrakt přeskočí (což, abych učinil další z řady přiznání, také často učiním). Klíčová slova mohou, stejně jako abstrakt, hrát významnou roli při vyhledávání recenzentů a recenzentek, tudíž je při jejich volbě namísto rozvahy a strategické uvažování.

47

Možná v posledních odstavcích často opakuji, jak zásadní je ta daná část textu z hlediska srozumitelnosti, a tedy i šance, že článek bude dobře pochopen a následně přijat. Nicméně platí, že úvod (introduction) je z tohoto hlediska opravdu zásadní částí článku, a podobně jako u názvu, abstraktu a klíčových slov se zde, s nadsázkou řečeno, láme chléb, zda čtenářstvo (a posuzovatelé) budou pokračovat, nebo článek odloží, respektive jaký názor si na článek začnou utvářet. Je zásadní v úvodních větách čtenářstvo skutečně „navnadit“, dokázat, že má smysl si text přečíst. Toho lze docílit originální otevírací větou, která zároveň vystihuje argument článku, a následně srozumitelnou formulací výzkumého problému, otázky a originálního přínosu článku.

Forma úvodu může být značně rozmanitá, ze stovek článků, které jsem (roze)četl, si pamatuji úvody, které byly stručné a obsahovaly výše zmíněné doplněné o stručný obsah článku v jeho následujících částech. Setkal jsem se ale také s úvody, které plynule přecházely v diskuzi související relevantní literatury a v teoretické rámování a které byly rozsahem nepoměrně delší. Dle mého názoru neexistuje jediná „správná“ podoba a forma úvodu. Někteří budou inklinovat k informativnímu a stručnějšímu úvodu, zatímco jiní jej mohou pojmut širěji a formálně volněji; zde lze do určité míry vystopovat i disciplinární zvyklosti.

Podstatné je, že úvod článku následně přechází k přehledu literatury (state of art). Ten slouží k prezentaci toho, co bylo ve vztahu k tématu a argumentu článku doposavad empiricky zkoumáno a zda existuje nějaká teoretická diskuze, která je na téma přímo navázaná, případně by mohla být. Jinými slovy, jaké koncepty autoři a autorky volí pro zachycení zkoumaného. Nechci se zde pouštět do konkrétních návodů, jak má „správně“ vypadat přehled literatury a teoretické rámování, dle mého názoru je to možné zjistit a naučit se nejlépe četbou dostatečného množství kvalitních článků a snahou na ně navázat. Kromě toho se lze inspirovat i učebnicemi metod společenských věd tematizujícími, jak dělat rešerši literatury (Novotná, Špaček, Štovičková Jantulová, 2019).

48

Zde chci sdílet určité strategické „tipy“, které mohou hrát roli v publikačním (ne)úspěchu.

Je určitě vhodné sledovat, jaké teoretické diskuze i empirické stati se vyskytovaly ve vztahu k tématu Vašeho výzkumu v časopise, kde chcete publikovat. Je nanejvýš vhodné na tyto diskuze nebo případně ojedinělé studie navázat a pokusit se na ně reagovat, konkrétně tím, že explicitně pojmenujete, na co se zaměřily a jak se jejich závěry vztahují k Vašemu textu a Vaším závěrům. Je zcela namístě být kritický, nicméně snažím se raději vícekrát promýšlet, jak kritické vztažení se k jinému výzkumu (například při definování toho, čím se výzkum nezabýval) formuluji. Autorky a autoři jsou (zatím ještě většinou) lidé, kteří mají emoce a mohou být dotčeni (i když si to nemusí nebo nechtějí připustit) formulacemi, které nejsou podány dostatečně diplomaticky. Jinými slovy, akademické prostředí by mělo být neustále kritické a kritický přístup k vědění by měl být, dle mého názoru, základní vlastností vědců a vědkyň.

49

Kritika se může lišit způsobem, jakým je formulována, i mírou věcnosti. Když zpětně zhodnotím texty, které jsem publikoval, možná bych v současnosti v některých z nich volil jiná slova. A to je „ono“, jakmile je článek publikovaný, už je prakticky nemožné „vzít něco zpět“. Tato strategie, respektive způsob psaní, kdy je kritika formulována přesně, jasně, věcně a diplomaticky, je pak relevantní i v oddíle/části článku „Diskuze“.

Co se týče rešerše literatury, nechci zde replikovat to, co, věřím, většina čtenářstva zná a praktikuje, nicméně chci sdílet některé ze svých zkušeností. Určitě se vyplácí vycházet z textů, které definují pole (oblast) výzkumu; může se jednat o texty „kanonické“, tedy takové, o kterých jsme se učili jako o zásadních, utvářejících obor, případně o články s vysokým počtem citací, údajem, který může naznačovat čtenost, relevanci i kvalitu.

Dovedu si představit, že v českém kontextu není v rámci výuky architektury a urbanismu četba článků prioritou oproti rozvoji jiných dovedností či využívání jiných zdrojů. Na druhou stranu, i v daných oborech existují určité klasické texty – v mých očích sociologa to pro obory architektura a urbanismus (šířeji urban studies) může být například *Smrt a život amerických velkoměst* od Jane Jacobs (2013, původní vydání 1961) –, které mohou fungovat tak, že se k nim autoři a autorky článků vztahují nebo se vůči nim vymezují. Jinými slovy, že jsou v jistém smyslu obor definující a srozumitelné (protože jsou všeobecně známé) pro čtenářstvo.

Na druhou stranu mám pocit, že často může docházet až k určité „totemizaci“ kanonických či hojně citovaných textů, kdy je autorstvo strategicky nuceno ke spíše mechanickému citování těchto prací, protože „se to tak dělá“ a očekává, aniž by obsahově s danými texty pracovalo. Můžeme tak vlastně pozorovat jev sebenaplňujícího proroctví: určitý článek je relevantní, protože je hodně citovaný; protože je

50

hodně citovaný, bude relevantní, a tudíž bych jej měl citovat (aby mi nebylo v recenzním řízení vytknuto, že pomíjím relevantní literaturu).

Zároveň je však strategické vyhledávat a pracovat s aktuálními studiemi a literaturou, takzvaně držet prsty na tepu akademické doby: jednak proto, že je věcně vhodné reagovat na aktuální dění a vývoj na poli vědy a výzkumu. Jestliže však vnímáme i strategické aspekty publikování, musíme mít na paměti, že citační ohlas (impact factor a další metriky) se počítá ve vztahu k aktuálně publikovaným textům, takže citovat stati starší není nejvhodnější. Věřím však, že není nutné se strategickými úvahami nechat svazovat, respektive jim plně své psaní a rešerše přizpůsobovat, nicméně vědět o tom, že se strategické uvažování může vyskytovat u různých aktérů produkce textu, může být při publikačním úsilí nápomocné.

51

Část stati zaměřená na metody sběru a analýzy dat je do značné míry ovlivněna právě zvyklostmi, které v různých disciplínách panují, a také – nepřekvapivě – tím, jaké metody jsme použili. Rozsáhlejší popis celého procesu sběru a analýzy dat bývá zapotřebí v případech využití kvalitativních metod, kdy je vhodné vysvětlit a kontextualizovat, před jaké metodologické volby jsme byli postaveni a jak jsme se s nimi vypořádali. Limity metod mohou být diskutovány v této části, ale mohou být zmíněny i v sekci „Diskuze“, kdy záleží spíše na zvyklostech a pravidlech daného časopisu.

I přes zmíněné různorodosti by mělo platit pravidlo, že by tato část článku měla poskytnout co nejvíce transparentní vhled do výzkumného procesu a do způsobů analýzy tak, aby mohl být výzkum co nejvíce replikovatelný a splňoval tak nároky na vědeckou legitimitu výstupů. Rozhodně se vyplatí v této části explicitně diskutovat etiku výzkumu, nabízí se zde představit proces analýzy, ale například i kroků, které se nakonec ukázaly jako slepá cesta. To vše ale v rozsahu, který je omezený: nejedná se o monografii či disertaci a určitá úspornost je na místě. To znamená, že i sekce, která by mohla působit „mechanicky“ („prostě napíšu, co a jak jsme dělali“, pokud bych to bagatelizoval), vyžaduje rozvahu a cit. Zde platí, že jsem pozoroval rozdíl nejen oborový, ale i národní z hlediska toho, jaký význam a rozsah se sekci metod připisuje. Zatímco anglosaské akademické prostředí je v některých ohledech poněkud volnější, německé či rakouské prostředí bazíruje mnohem více na strukturované a bezrozporné prezentaci metod.

Opět tedy připomínám strategické hledisko: dává smysl si zjistit, kdo je editorem či editorkou, promyslet, kdo Vám může text recenzovat, a podle toho danou sekci článku psát. V některých případech jsem se setkal s tím, že metody sběru a analýzy dat byly již obsaženy v úvodu a že jednotlivé formální části článku byly pak obsahově více promíseny, tj. nebyly tak lineárně strukturovány, jako je zde představuji, a práce s koncepty a existujícími studiemi se prolínala přímo s prezentací výsledků empirické

52

analýzy. Nicméně v této publikaci pracuji s tradičnejší strukturou, a proto se nyní budeme věnovat prezentaci analýzy empirických dat, v případně čistě teoreticky zaměřeného textu pak formulaci hlavního argumentu.

V této části článku dokládáme náš argument analýzou dat. Setkáme se zde s různými názvy: od těch obecně pojatých, jako „výsledky analýzy“, „zjištění“, až po ty vystihující konkrétně i obsah zjištění. Můžeme si být téměř jisti, že zjistíme, že bychom pro analýzu – s ohledem na limity časopisů, pohybující se zhruba mezi 7 000 až 10 000 slov, a na potřebu mít kvalitně zpracované i všechny další části článku – potřebovali daleko větší prostor. Co může být bolestnější než z často pracné analýzy vypustit něco podle nás relevantního.

53

Je potřeba mít jasně a přesně definovaný argument, sdělení, které je kvalitně doloženo, a proto je lepší být spíše „intenzivní“ než „extenzivní“, nesnažit se za každou cenu vysvětlit vše, ale podrobněji vysvětlit „jen něco“.

Když hovořím o potřebě jasně definovaného argumentu, tak vím, o čem mluvím. Připomínku, abych zůžil analýzu, vybral si jen část a podobně, dostávám téměř při každém recenzním posouzení. Mám pocit, že dobře funguje strukturovat empirickou (analytickou) část článku okolo tří zjištění, která společně směřují k hlavnímu argumentu. Například v této publikaci strukturuji text do tří hlavních kapitol – fázi

psaní rukopisu (před, během a po) –, protože to přispívá k lepší přehlednosti, byť se určité úkony a úkoly v daných fázích prolínají a činíte je před psaním, během něj i po něm. Je to opět subjektivní, proč právě tři, ale mám pocit, že jestliže vycházíme například z výzkumných rozhovorů a/nebo dotazníkového šetření, tak opět z hlediska rozsahu nejsme schopni dobře zdokumentovat, okomentovat či případně i vztáhnout zjištění k literatuře ve větším rozsahu nebo při větším počtu témat. Mít tři podtémata, tři konkrétnější zjištění podporující jedno „zastřešující“, je vhodné i z hlediska toho, co si čtenář/ka zvládne zapamatovat. Zde zároveň snad ještě výrazněji platí rozdíl mezi různými obory ve způsobu, jak jsou zjištění prezentována a dokládána a zda je formálně přípustné již v této části diskutovat s literaturou a poukazovat na podobnosti či odlišnosti ve vlastních zjištěních a v dalších studiích.

54

Pomyslná diskuze s jinými studiemi a články je (poněkud nepřekvapivě) součástí sekce „Diskuze“. Musím se přiznat, že pokud mám o ostatních částech článku relativně jasnou představu z hlediska toho, co by mohly či měly obsahovat, tato část pro mě zůstává v jistém smyslu tajemná. Jak ji uchopit? Jak diskutovat, když se nejedná o dialog interaktivní, face-to-face, ale dialog mezi mým pochopením textu někoho dalšího a mou interpretací? Četl jsem mnoho „Diskuzí“ a dle mého názoru opravdu neexistuje jednoznačný návod, co by tato část měla či musela obsahovat. Domnívám se, že je vhodné reagovat na ty texty, které autorstvo cituje v úvodních částech

článku, snažit se vyzdvihnout, co přinášíme nového a jiného, případně, kde existují překryvy a v čem se tedy kumuluje vědění a stává se tak robustnějším.

Může se zde také objevit diskuze omezení plynoucích ze zvolených metod sběru a analýzy dat, stejně jako návrhy pro další zkoumání, které se na základě daného výzkumu a zjištění vynořují. Někdo by mohl tvrdit, že tyto návrhy patří až do závěru. Ne nutně.

V diskuzi je přípustné ještě přinášet nové argumenty či tvrzení, oproti tomu závěr by měl být opravdu už jen shrnutím toho, co bylo vyřčeno.

55

Diskuze tak může být formálně poměrně rozvolněná, v některých člancích diskuze a závěr dokonce splývají ve formu „Concluding Discussion“. Zde jen opět doporučuji řídit se zvyklostmi daného časopisu, případně diskutovat s editorstvem a nebát se i trochu experimentovat, protože kde jinde než na tomto místě článku?

Závěr článku je totiž v určitém smyslu už mnohem jasněji definovaný: jak jsem zmínil, je to opravdu shrnutí, které precizně vystihuje argument – zjištění. Nepřináší tematicky nic nového, nerozvíjí žádnou novou myšlenku, maximálně navrhuje, co by se mohlo akademicky zkoumat dále či jaké teoretické přísliby na základě textu vznikají.

Závěr by měl být napsán tak, aby i lidé, kteří si nepřečtou celý článek, pochopili jeho logiku a kontext.

V rámci článku pak existují ještě dvě sekce, které jsou podstatné z formálních důvodů, jedná se o tzv. acknowledgement, kde je místo pro uvedení dedikace (tedy pokud daný článek vznikl v rámci určitého výzkumného projektu/grantu, tak se zdroj financování a podpora uvádí na tomto místě), a pak seznam zdrojů či literatury (tzv. references).

Seznam literatury je pro některé čtenáře a čtenářky paradoxně jedním z prvních míst, kam se podívají, aby posoudili, zda je smysluplné článek číst (tedy zda v jejich očích navazuje na relevantní literaturu). Práci s literaturou, ať fakticky (viz bod rešerše), nebo formálně, není tedy radno podcenit. Na formální úrovni se jedná o poněkud úmornou činnost. Různé časopisy využívají různé citační normy upravující, jak přesně má bibliografická citace vypadat. Norem jsou desítky, ale naštěstí existují různé nástroje a aplikace umožňující efektivní (či alespoň efektivnější) tvorbu citací. Jedná se o citační manažery, jako je například Zotero nebo Mendeley, které umožňují automatické vytvoření citací z odkazů v rámci textu. Je to výrazná časová úspora, například i v situaci, kdy je článek odmítnut a chcete jej zaslat do časopisu s jinou citační normou; v dané chvíli se záležitost hodin mění v záležitost minut, kdy stačí danou normu v citační aplikaci/programu zaměnit za takovou, kterou používá nově zvolený časopis (a pak vše zkontrolovat).

56

Jak začít? Jak pokračovat? Kdy a jak skončit?

Začít psát odborný text je pro někoho možná to nejnáročnější: Jak na to?

Moje rada je možná poněkud banální, ale když nevíte, jak začít, tak prostě začněte psát bez tlaku a nároku, že to musí být „dokonalé“. Psaním se přemýšlí, psaním získávají myšlenky tvar a obsah, lze je diskutovat, kriticky nahlížet. Samozřejmě může hrozit určitá bezbřehost či přehlčení, a proto existuje výše představená struktura textu. Mně osobně pomáhá si nejprve udělat určitou osnovu toho, co chci říct, jednoduché poznámky z hlediska hlavních zjištění, teoretického rámce a konceptů, ze kterých vycházím. Pokusím se připravit úvod článku (který samozřejmě mnohokrát přepisují, především na úplném konci a po finalizaci všech dalších částí). To vše třídí myšlenky a argument, tedy to, co chci textem komunikovat.

57

Začátek psaní je samozřejmě ovlivněn i tím, zda na textu pracuji v autorském týmu, nebo sám či sama; týmové psaní vyžaduje větší organizovanost a nutně se v něm projeví odlišné styly a akcenty z hlediska potřeby strukturace textu. Týmové psaní má různé podoby: zažil jsem spolupráci nastavenou tak, že každý z týmu pracuje na „své části“ a ostatní ji pak komentují; zažil jsem i spolupráce, kde se práce na jednotlivých částech více překrývala a kde „všichni psali/editovali všechno“.

V praxi je dle mého názoru nutné vždy dynamicky domlouvat a diskutovat přesné nastavení: z podstaty věci někdo může být větší expert/ka na určité téma či na analýzu daných dat a podobně, dává pak smysl, když primárně připraví příslušnou část článku (např. teoretické rámování nebo empirickou analýzu). Na druhou stranu bez toho, abychom aktivně spolupracovali na vytváření celého článku, by jednotlivé části působily nesourodě jak obsahem, tak formou či stylem psaní.

Z mého hlediska tedy nefunguje ideálně model „na-prostého rozpojení či rozdělení práce“, ve skutečnosti to většinou někdo musí tzv. „vykopnout“, připravit první draft textu, být oním „psacím zajícem“ (tj. někdo, kdo píše rychle a má problém dotahovat věci), kterého pak doběhne a předežene „psací želva“ (tj. někdo, komu trvá, než se k psaní odhodlá, ale je tzv. „dotahovač“).

Jestliže se práce na článku naplánuje a rozběhne, tak sice na první pohled banální, ale často náročnou otázkou je, jak v práci pokračovat. Obzvlášť, když nejde tak dobře a podle plánu, jak bychom si představovali. Zde je opět podstatný rozdíl mezi tím, když na textu pracujeme sami nebo v týmu.

Nicméně i pokud se jedná o samostatnou publikaci, tak jen opravdu zřídka či spíše výjimečně není text s nikým konzultován či diskutován. Kromě školitel(e)ky či formální prezentace rozpracovaného paperu na konferenci a zpětné vazby z publika se

58

mi osvědčilo mít i skupinu kolegů a kolegyně, kteří si navzájem prezentují, čtou a diskutují své texty, často kriticky, ale zároveň konstruktivně. V mnoha případech mi tato pomoc umožnila do jisté míry předvídat čtení editorů a recenzentů a usnadnila argumentačně se posunout a vyjasnit celkové sdělení článku a zlepšit jeho srozumitelnost. Ve stadiu doktorského studia se tak nabízí diskuze s kolegy/němi; později s kontakty, které máte vybudovány v rámci své „výzkumné sítě“.

Může také dojít k něčemu, co bych nazval „zaseknutí se“, uvážnutí na mrtvému bodu, kdy nevíte jak dál. Jak zformulovat nějakou myšlenku či adekvátně popsat rozsáhlou analýzu, jak ji kondenzovat do požadovaného limitu slov. Může se stát, že v rámci autorského týmu nedochází ke shodě, kam článek směřovat, jaké závěry formulovat, ale i organizačně ohledně rozdělení práce. Zde samozřejmě neexistuje žádný osvědčený návod, jak situaci řešit, nicméně může pomoci (pokud to časové možnosti dovolí) si od psaní na chvíli odpočinout a nějakou dobu se věnovat jiné práci, čímž si člověk vytvoří určitý odstup a poté se k textu vrátí s čistější hlavou, nově načtenou literaturou a novou energií.

Kdy skončit? Zdánlivě jasná věc. Skončím, když článek dopíšu. Nicméně ve skutečnosti (z mé zkušenosti) po dopsání prvního draftu začíná téměř nekonečné (respektive termíny ukončované) přepracovávání a editování, přepisování a upravování. A to by mohlo někdy být opravdu nekonečné. Proto k umění,

59

„jak publikovat“, patří i schopnost odhadnout, kdy článek tzv. „vypustit do světa“, lépe řečeno do recenzního řízení. Budu se zde opakovat, ale někdy je obtížné zachovat si od textu odstup a může pomoci konzultace s někým méně zainteresovaným, případně si dát na čas pauzu. Obecně, pokud máte pocit, že jste vyčerpali všechny možnosti, jak jinak Váš argument uchopit, doplnit či kriticky zhodnotit, tak to indikuje, že máte (pro tuto chvíli) hotovo a že potenciální nedostatky, které je možné přepracovat a dopracovat, ukáže recenzní řízení. Články, případně jiné rukopisy, jako jsou monografie či disertace, by se totiž určitě daly přepisovat a vylepšovat „donekonečna“, protože vždy je možné snažit se najít lepší formulaci, diskutovat, zda je daná interpretace skutečně nejvíce dotažená, nebo vyhledat ještě další literaturu, která s tématem souvisí. Na druhou stranu, jedním textem nelze přijít „na všechno“ a v určitý moment dává smysl jej vypustit k vnějšímu posouzení a zpětné vazbě.

Získání kvalitní zpětné vazby na ještě nedokončený – tedy ještě nepublikovaný text – je naprosto klíčové. Článek se stává akademicky hodnotným teprve, je-li čten a jeho obsah (kriticky) diskutován. I díky tomu ho lze zkvalitnit a zakomponovat i to, na co by autorstvo nutně nepomyslelo. Zpětná vazba se získává různými způsoby a již jsem v této příručce naznačoval význam spolupráce v týmu či diskuzí s kolegy/němi; v určité fázi však dává smysl „jít s kůži na trh“, v tomto případě „jít s příspěvkem na konferenci“, a získat tak zpětnou vazbu i od publika, se kterým se běžně nemám šanci

60

potkat a které by mohlo být jednou čtenářstvem daného článku. Příspěvky na konferencích, seminářích či workshopech mohou být velmi významné. Autorstvo díky nim získá představu, jak různí lidé mohou daný článek číst, respektive jak z jeho prezentace mohou usuzovat, „o čem to je“ (co je hlavní argument). Někdy je to velmi překvapivé a pro autor(k)y těžko pochopitelné, jak různě může být argument a celkové článek pochopen, ale o to může být důležitější prezentovat více či méně rozpracovanou verzi článku na konferenci či workshopu a simulovat tak, jak bude text přijat editory či recenzenty.

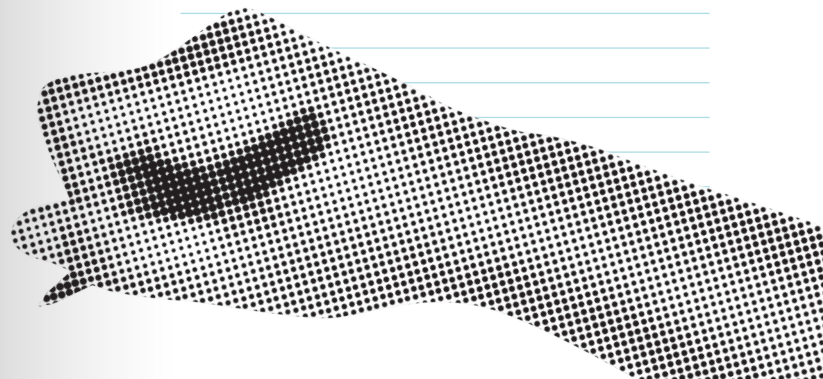
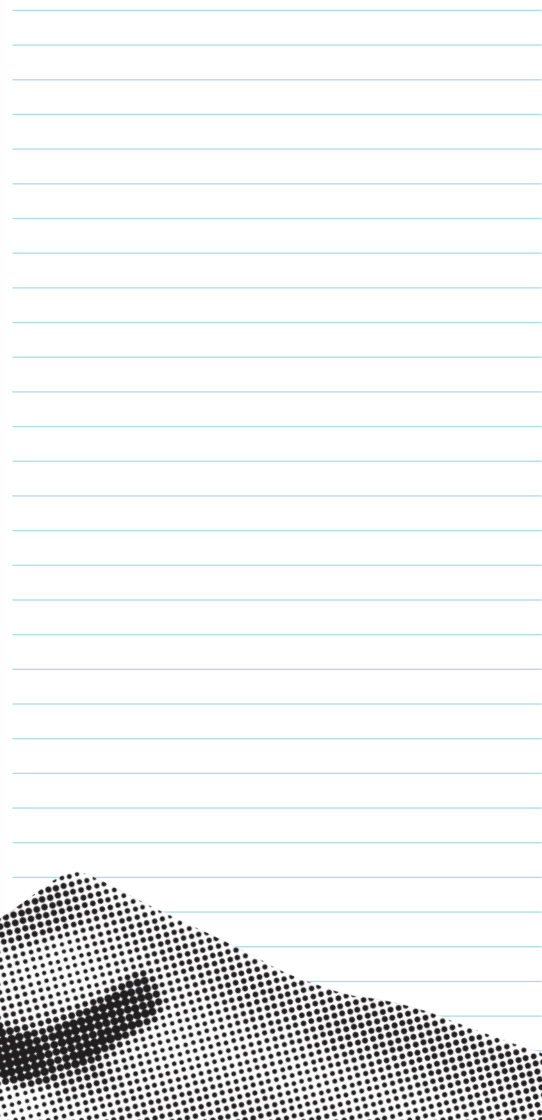
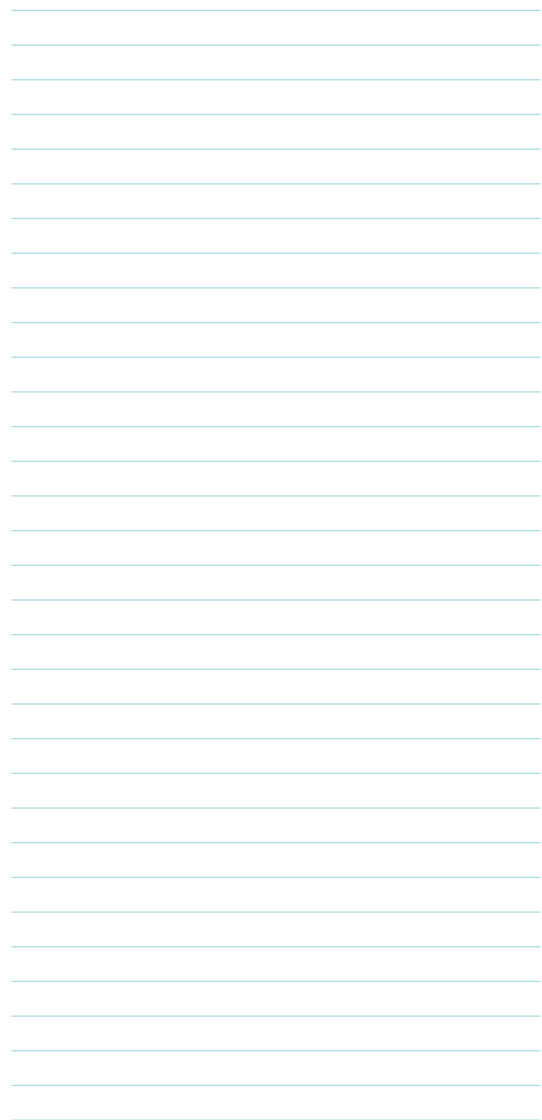
61

Při získávání zpětné vazby na tuto publikaci (zpětné vazby totiž není nikdy dost!) jsem dostal dotaz, zda je v pořádku prezentovat svou práci na konferenci a potom na základě dané prezentace a daného paperu publikovat článek. Je možné, že v různých oborech jsou poněkud odlišné publikační zvyklosti; například v sociálních vědách nebývá tolik konferencí, které by následně vydávaly sborníky s příspěvky, zatímco, jak jsem pochopil, v rámci architektury a urbanismu je daná praxe více běžná. Jak to tedy je? Jestliže dělám výzkum a následně jeho (průběžné, pracovní) výsledky prezentuji na konferenci, kam neposílám tzv. „paper“ a kde se neplánuje žádný sborník, tak je naprosto v pořádku (a je to koneckonců jedním ze záměrů) následně výzkum publikovat ve formě článku. Jinak ovšem platí, že pokud by daný text již vyšel ve sborníku, nelze jej duplikovat a vydávat za originální, nový text a jako takový ho zaslat do nějakého časopisu k recenznímu řízení.

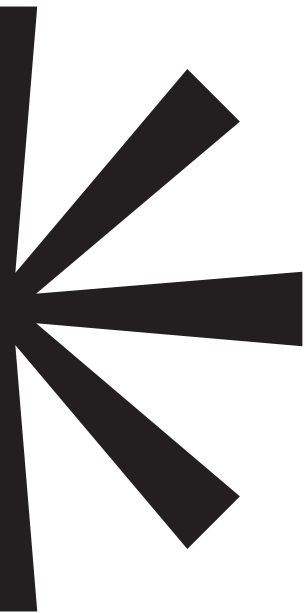
Na co nezapomenout během psaní a při dopisování článku

Podobně jako na závěr minulé kapitoly, i zde poskytují krátký seznam otázek, které je vhodné si položit ve fázi dopisování článku. Zároveň znovu upozorňuji, že i pokud si uspokojivě zodpovíte na tyto otázky, neznamena to automaticky, že je článek hotový a že se jedná o vyčerpávající výčet toho, co má odborný text splňovat. Jedná se spíše o ty nejvíce podstatné či základní otázky spojené s finalizací rukopisu:

- Mám rukopis strukturovaný, aby odpovídal požadavkům konkrétně vybraného časopisu, případně dle obecných akademických zvyklostí?
- Mám obsah článku dostatečně promyšlený, získal/a jsem na něj zpětnou vazbu od kolegyně či kolegů, školitelky či školitele? 62
- Mám formulovaný srozumitelný, výstižný a originální název článku?
- Mám připravený abstrakt, který vystihuje hlavní argument a přínos článku a respektuje požadavky časopisu a/nebo náležitosti oboru co se týče dalšího obsahu?

Po dopsání

66

Po dopsání prefinální verze rukopisu nastává ještě fáze „ladící“ a dokončovací, jak z hlediska obsahového, tak formálního. V určitém smyslu je tedy umělé dělení na fázi „během psaní“ a „po psaní“ poněkud nepřesné.

V této části publikace se nicméně chci věnovat takové fázi, kdy máme zformulovaný hlavní argument, text obsahově hotový, ale zároveň je mu třeba věnovat ještě určitou péči, aby prošel editorským sítím a potenciálně přísným posouzením recenzentů. V tomto smyslu jsou podstatné některé formální náležitosti: jedná se především o jazykovou korekturu, která, i v případě, že zvládáte psát anglicky na vysoké úrovni, je vždy důležitá a z hlediska následného hodnocení rukopisu neocenitelná.

67

Jak mě upozornila při zpětné vazbě Markéta Káňová, nejen v souvislosti s jazykovou korekturou textu je aktuálně diskutováno využití různých nástrojů založených na generativních jazykových modelech („AI“), které dovedou nejen kontrolovat gramatiku, ale i „správně“ či kontextu adekvátně upravit stylistiku a ladit text jazykově tak, aby byl výrazově bližší roditelým mluvčím, ale také produkovat drafty textu, které pak mohou být dále editovány. Zde je nutné připomenout, že nepřiznání využití „umělé inteligence“ při psaní článků je neetické jednání na úrovni plagiatorismu a že řada grantových agentur či nakladatelů má pro tvorbu obsahu určitého textu poměrně restriktivní politiku (nepřipouští využití generativní jazykových modelů). Zároveň

se však můžeme dostávat do určité šedé zóny, kdy nám generativní jazykový model negeneruje finální text, ale pouze jeho drafty či se stává partnerem do diskuze a pomáhá nám (spolu)formulovat určité myšlenky, jak poznamenal při podobném (ale lidském) dialogu Lukáš Houser. Z mého hlediska je následně vždy nutné přesně reflektovat a deklarovat, zda a jaké bylo zapojení AI, ať v samotném článku, nebo v sekci poděkování (acknowledgement).

Přiznám se, že mám v tomto ohledu limitované zkušenosti spíše experimentálního charakteru, například s nástrojem DeepL pro překlady textů menšího rozsahu, nikoli pro korekturu celých textů. Danou aplikaci jsem například využil pro kontrolu gramatiky resumé této publikace. Nicméně na základě své relativně limitované zkušenosti nemohu posuzovat efektivitu, respektive kvalitu těchto nástrojů. Možná proto se, obzvlášť u textů většího rozsahu (tj. celý článek, ne pouze abstrakt či anotace), přikláním k lidské jazykové korektuře a editaci, protože v ní je možné transparentně komunikovat, proč jsou určité formulace a jejich změny navrhovány, zatímco generativní jazykové modely jsou se svými návrhy pomyslnou „černou skříňkou“, kdy Vám nezbývá než se spolehnout, že „je to tak správně“.

Po dopsání textu následují další úkoly – jedná se o přípravu seznamu literatury, o kterém jsem psal již v předchozí kapitole a který je podstatný pro tzv. submission, tedy zaslání rukopisu do recenzního řízení: opět platí, že pro úspěšné recenzní řízení

může být kvalitně (tj. kompletně a podle pravidel časopisu) zpracovaný seznam literatury pomyslným „jazyčkem“ na vahách, který signalizuje, zda jste věnovali rukopisu dostatečnou péči.

Jen pro doplnění, jedná se o seznam použitých zdrojů, na které odkazujete přímou citací nebo parafrází. Přípravou mám pak konkrétně na mysli to, že zkontrolujete, zda je seznam kompletní a vypracovaný dle dané citační normy časopisu, do kterého rukopis zasíláte. Poněkud náročnější otázkou je, zda citovat i texty, které pro Vás byly obecněji inspirací, ale svůj argument, případně jeho části (jednotlivá tvrzení či faktické údaje) o ně neopíráte. V tomto případě jsou pravidla citování a práce s literaturou kontextuální; jestliže se jedná o zdroj, který výrazně formuje Váš teoretický rámec či uvažování, tak je vhodné jej citovat. Na druhou stranu, v průběhu akademické kariéry čteme mnoho textů, které nás a naše uvažování formují, a kreativně jejich poznatky a argumenty analyzujeme a syntetizujeme: čili není vždy snadné dohledat onen „prapůvodní“ zdroj. Já osobně mám nicméně takové texty, které považuji za „formativní“, které mě dlouhodobě inspirovaly a nasměrovaly k budování určitého širšího teoretického rámce přesahujícího i jeden konkrétní článek. V tomto případě se takové zdroje snažím citovat a vyjádřit tak jejich autorstvu dík za danou inspiraci.

Recenzní řízení

Recenzní řízení je zvláštní žánr: jedná se o situaci, kdy jste do značné míry odkázáni na libovůli recenzentů (kteří jsou nejčastěji dva, ale mohou být i tři). Přestože existují určité standardy, jak by mělo být realizováno a časopisy často explicitně operují s instrukcemi, co má být recenzenty hodnoceno, recenzní řízení je do značné míry subjektivní. I z tohoto hlediska je pak v principu ošetřeno možné zvýhodnění či znevýhodnění na základě osobních sympatií či antipatií tím, že recenzní řízení probíhá anonymně: autorstvo nezná identitu recenzentů a naopak. Fakticky je ovšem někdy obtížné dosáhnout *naprosté* anonymity, jestliže se určitým tématem v určité lokalitě (státu) zabývá jen relativně malý počet lidí. Jako recenzent pak, ať chtěně či nechtěně, dokážete odhadnout, kdo je možným autorem či autorkou. Někdy si však nejste tak docela jisti, jedná se tedy o určité etické dilemma, kdy recenzenzování rukopisu přijmout a kdy odmítnout. Dilema, které však zde nemusíme (roz)řešit, protože se věnujeme recenznímu řízení ne z pozice recenzentů či editorů, ale autorů a autorek.

Ve standardním recenzním řízení získáme jak hodnocení (nejčastěji na škále od „přijato/accept“, „malé revize / minor revisions“, „velké revize / přepracování a nové předložení – major revisions / revise & resubmit“ po „odmítnuto/reject“), tak recenzní posudky. Ty mohou mít různý rozsah, ale standardně jsem se setkával s délkou v řádu stovek slov. Přes

70

určitou míru subjektivity ukotvenou v recenzním posuzování má posudek relativně ustálenou formu: nejprve recenzent krátce shrne, co vnímá jako obsah článku a hlavní argument.

Shrnutí textu od recezujících je přitom zajímavá zpětná vazba, jak mohou náš text a jeho argumentaci druhí chápat (a někdy můžeme shledat, že se liší od naší představy toho, co komunikujeme).

Poté následují koncepční či hlavní komentáře, v některých případech doplněné o konkrétní poznámky směřující někdy i na formální nedostatky. Protože recenzní řízení realizuje více lidí, může dojít k tomu, že se recenzní posudky neshodnou nebo v nich recenzenti projeví odlišné názory: zde pak přichází na řadu editor/ka, aby akcentoval/a a prioritoval/a. Nezřídka se totiž stane, že Váš text je rozsahem na hranici počtu slov a v recenzním řízení dostanete tolik doporučení, že by to znamenalo limit dalece přesáhnout. Bývá běžné (a je to vlastně úspěch!), že v prvním kole dostanete hodnocení „major revisions“ či „revise and resubmit“. Recenzenti Vám tím v podstatě pomohou revidovat hlavní argument, posunout ho dál, aby byl ještě více relevantní a originální. V opravdu kvalitních a prestižních časopisech se stane jen výjimečně, že je text přijat jen s malými změnami.

71

Jak se s recenzními posudky vyrovnat?

Po obsahové stránce Vám sice příliš poradit nemohu, nicméně formální odpověď na recenzní posudky má určitou ustálenou strukturu. Je vhodné nejprve poděkovat za zpětnou vazbu, ideálně se vyjádřit ke všem komentářům a připomínkám a uvést, zda, jak a proč jste je ne/zpracovali. Pomáhá to nejen si utříbit vlastní myšlenky, ale je to i projev určité slušnosti vůči recenzentům, kteří nám poskytují zpětnou vazbu. V takovém průvodním dopise s nimi vstupujete do pomyslné diskuze a i díky tomu se realizuje akademický dialog. Může nastat situace, kdy si nejste jisti, jak se vyrovnat s protichůdnými doporučeními recenzentů – v daném případě je vhodné poradit se s editorem či editorkou. Běžně se také stává, že nelze zapracovat všechny podněty s ohledem na rozsah rukopisu: v tom případě je opět možné konzultovat s editorem, případně v průvodním dopise odůvodnit, proč jste se některé návrhy na revizi rukopisu rozhodli nezohlednit.

Finalizace rukopisu

Přeskočíme nyní fázi revizí a přepracování rukopisu, která je v mnohém podobná fázi psaní, zpracované v předchozí kapitole.

Upřímně řečeno se mi stalo mnohokrát, že jsem začínal opravdu téměř „od nuly“ a (jestliže bylo hodnocení

72

„major revisions“ či „revise & resubmit“) raději jsem začal psát rukopis znovu od začátku, než abych přepisoval „starou verzi“. Pro někoho však může být jednodušší editovat původní verzi, záleží na osobním stylu psaní.

Jestliže se dostaneme k vytouženému rozhodnutí „Accept manuscript“, práce tím nekončí. Nastává totiž fáze, která je sice radostná, ale může být ještě více či méně vysilující. Je to práce na formální finalizaci rukopisu, kontrola sazby a vyrovnání se s takovými náležitostmi, jako je podpis smlouvy s nakladatelem a definování, komu patří licence a copyright. Je poněkud paradoxní, že práce na článku a recenzní řízení trvají měsíce až roky, zatímco kontrola sazby a podpis smlouvy se po Vás vyžaduje často velmi narychlo, v řádu dní. Je to také moment, kdy je poslední možnost zkontrolovat, zda potřebujete například s ohledem na grantovou agenturu vydat článek jako „open access“ (s otevřeným přístupem pro uživatele), a kdy je také nutné zkontrolovat, zda máte správně uvedenou afiliaci (příslušnost k instituci) a dedikaci (přiznání financování výzkumného projektu). Z hlediska institucí a Vaší akademické kariéry je to velmi podstatné, protože pouze pak lze výstup vykázat, což je samozřejmě pro instituce poměrně klíčové z hlediska jejich financování a fungování. Pokud neznáte přesné postupy či náležitosti, které jsou vyžadovány na Vašem pracovišti, neváhejte se obrátit na odpovědné osoby (Vaše školitele, koordinátory/proděkany pro vědu a výzkum

73

apod.). Podstatné je také správně uzavřít smlouvu s nakladatelem – vyjasnit si s Vaší institucí, kdo má povinnost smlouvu podepsat (zda Vy, či statutární zástupce) a jak je to s právy na dané dílo. Finalizace rukopisu po jeho přijetí k publikaci je tedy určitý administrativní úkol, který je nutné realizovat ještě předtím, než lze postoupit k úplně poslední fázi, a tou je prezentace výsledku.

Prezentace publikovaného rukopisu

Dostáváme se do poslední fáze, která by měla být již určitou odměnou za veškerou práci věnovanou rukopisu. Zároveň je (opět) klíčová: jestliže jsme věnovali tolik úsilí, aby byl článek publikován, tak přirozeně chceme, aby byl také čten a případně i citován. Jak toho dosáhnout? Kromě přímého sdílení s kolegy/němi se mi osvědčilo mít profil na akademických „sociálních sítích“, jako je Academia.edu a ResearchGate, které umožňují sdílet výsledky Vaší práce, ale využívám i tradičních sociálních sítí, abych prezentoval publikaci výstupu. Jestliže využijete zmíněných akademických profilů, je potřeba si zkontrolovat, zda máte od nakladatele právo šířit publikovanou verzi textu, nebo pouze jeho tzv. pre-print, finální verzi rukopisu po obsahové stránce, ale „nenasázenou“ do šablony. Cílená prezentace rukopisu zajistí větší sledovanost a čtenost, která je důležitá z hlediska zmíněné potenciální citovanosti. Citovanost rukopisu je pak podstatná z hlediska současného

74

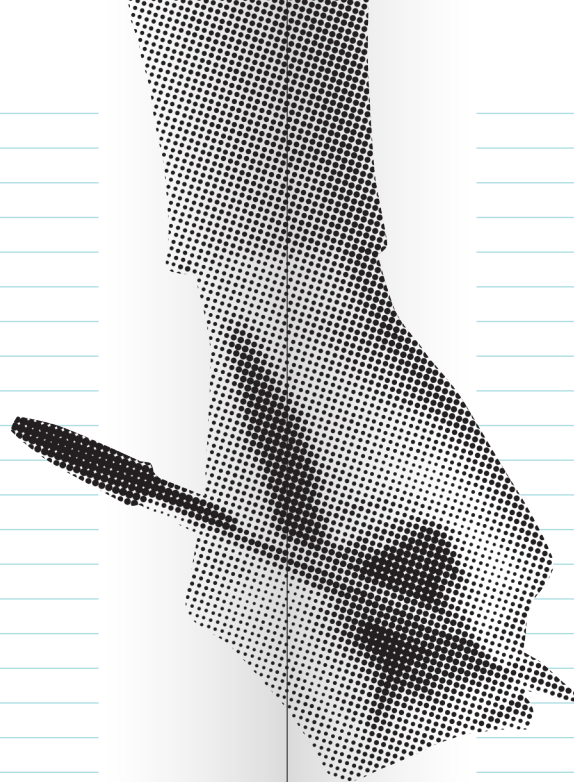
nastavení akademického provozu, který tento aspekt zohledňuje například při habilitaci či profesorském jmenovacím řízení, během některých výběrových řízení nebo také při nastavení financování pracovišť.

Na co nezapomenout po dopsání článku

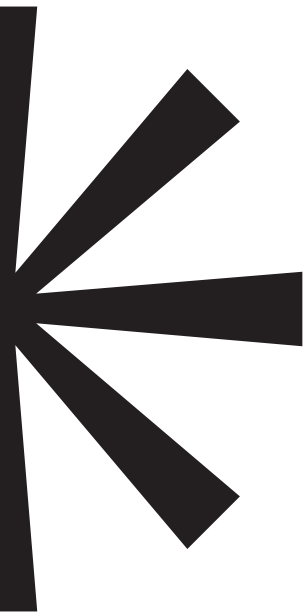
Po dopsání první kompletní verze článku a zaslání do recenzního řízení obvykle nastává více či méně kol revizí a finalizace. Pokud jsme úspěšní, tak následně nás čeká i sladká „povinnost“ článek dále prezentovat po jeho publikaci. Na co nezapomenout v těchto (post)produkčních fázích?

75

- Mám rukopis zkontrolovaný po jazykové stránce?
- Mám (pečlivě) zkontrolovaný seznam zdrojů/literatury, aby žádná citace převzaté myšlenky či tvrzení nechyběla ani v textu článku, ani pak následně v seznamu zdrojů?
- Mám domluveno se všemi lidmi zapojenými do procesu psaní, případně do výzkumného projektu, jaká je jejich pozice (tj. spoluautorstvo, budou uvedeni v poděkování apod.)?
- Mám během recenzního řízení a v reakci na recenze připravit průvodní dopis, kde reaguji na všechny komentáře a vysvětluji proč a jak jsem je (ne)přijal/a či (ne)vypořádal/a?
- Mám promyšleno a z legálního hlediska (copyright) ošetřeno jakým způsobem mohu prezentovat publikovaný článek?

Místo závěru

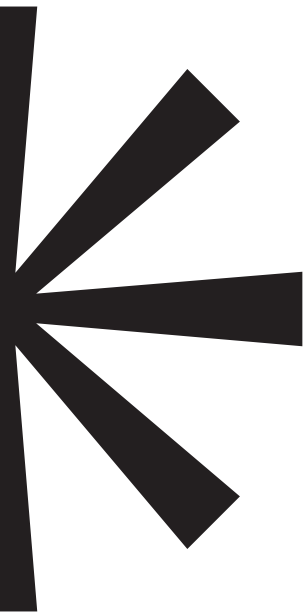
78

79

Doufám, že Vám tato odborná příručka pomohla si ujasnit, jak pracovat na odborném textu, aby mohl být publikován ve vědeckém časopise. Zaměřila se spíše na formální náležitosti publikováním související, protože jedné zcela zásadní věci Vám poradit nemohu. Pro publikaci je opravdu nutné mít kvalitní argument, relevantní zjištění, které akademickou diskusi vědění posune dál. Pokud takový „materiál“ nemáme, je publikace prestižních časopisech ne-li složitější, pak téměř nemožná. Přínosem této publikace není pouze uvedení do formálních náležitostí publikačního procesu, ale také snaha prezentovat určité poznatky, „jak publikovat“, ze subjektivní perspektivy, jejímž cílem je se co nejvíce přiblížit čtenářstvu sdílet praktické rady tipy, které se získávají zkušeností. tomto smyslu je samozřejmě výpovědí kontextuální, jak již bylo zmíněno výše, vázanou na mou určitou generační, oborovou, genderovou lokální zkušenost. Snažil jsem se však vyváženou kombinaci této subjektivní zkušenosti, která přináší často vědění, jež není běžně dostupné, vědění získané praktickou zkušeností radami či návody považovanými za obecně platné, například co se týče ustálené formy akademického textu podobně. Doufám, že se jedná dílo, které je čitelné „učitel-né“. Mým cílem nebylo předložit publikaci, která bude svým rozsahem jazykem zastrašovat (od svého přečtení od samotného publikování). Naopak, mou ambicí bylo připravit publikaci, která představí psaní akademických článků jako činnost, která sice vyžaduje dlouhodobé úsilí, ale je zvládnutelná pro absolventy oborů nepracujících textem jako

primárním výrazovým prostředkem. Jak jsem zmínil již úvodu, budu rád za jakoukoliv zpětnou vazbu, diskuzi či doplňující otázku ze strany čtenářstva. Koneckonců publikovanou verzi textu lze vnímat stále tak trochu jako verzi pracovní, kterou je možné dále revidovat, editovat doplňovat.

Resumé

82

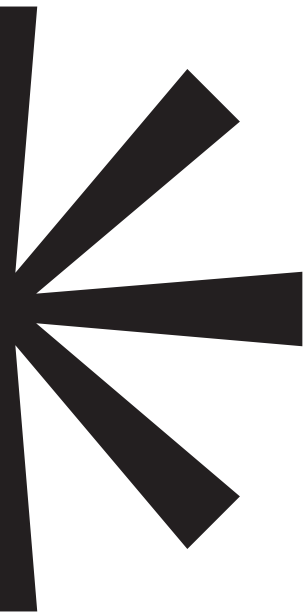
83

The publication provides a guide for young academics, mainly at the doctoral and post-doctoral stages of their careers, on how to publish research articles in quality journals, especially those indexed in the Web of Science and Scopus databases. The model reader is an architect, urbanist or designer, as in the Czech context, the writing skills in these disciplines are being to certain extent suppressed by a focus on design of the built environment rather than textual outputs such as articles. In this sense, the publication aims to further fill this gap, while at the same time providing a deliberately subjective reflection of the experience of preparing, writing and publishing research articles from the perspective of a social scientist, but one who is concerned with housing and urban issues and problems. The publication is structured along the temporal logic of publication, providing guidelines on what to consider before writing, how to proceed during writing in terms of both content and formal requirements, and what follows after the imminent process of writing. At the same time, it is a reminder that the process is far from linear and that, for example, the consideration of an appropriate journal in which to publish may have to be (re) considered several times before, during and after the process of writing the article.

Specifically, with regard to the pre-writing phase, the publication develops the importance of a solid theoretical and empirical argument as a cornerstone of a quality publication, discusses the role of the

research team and/or the individualisation of the writing process, touches on the ethics of academic writing, and provides recommendations on how to choose a suitable journal. When focusing on a writing phase, the publication also provides details on how the article should be formally organised and what the content of the different subsections could or should be (introduction, literature review and theoretical framework, methods, results, discussion and conclusion). It also gives suggestions on how to start and continue writing and discusses how and when to stop the process and submit the manuscript. With regard to the post-writing phase, details are provided on how to deal with the peer-review process and, finally, how to formally finalise the manuscript, as this information is sometimes not always clear to early-career researchers. The publication concludes with a brief reminder that an important part of the writing process continues after publication in terms of promoting the article. The concluding remarks then invite readers to provide direct feedback to the author, possibly stimulating a discussion on how to publish quality articles in disciplines that are somewhat academically “left behind” in the Czech context.

Poděkování

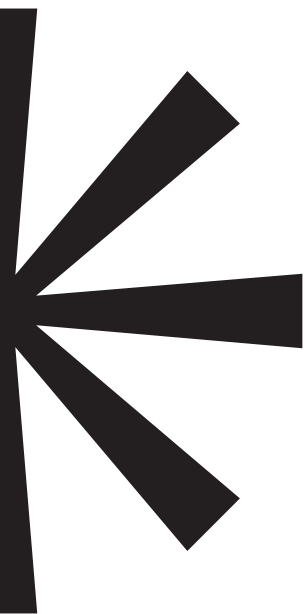

86

Tato publikace vznikla s finanční podporou z Interní soutěže FA ČVUT v rámci Institucionálního plánu ČVUT pro rok 2024. Dále bych chtěl poděkovat Lukášovi Houserovi a Markétě Káňové za konstruktivní zpětnou vazbu a komentáře, které mi významně pomohly při finálních úpravách textu; Markétě Káňové navíc děkuji za podnět k grafickému vyčlenění specifických tipů a rad z hlavního textu. Děkuji Kristýně Příbylové za jazykovou korekturu textu a Lucii Tóthové za grafickou úpravu a sazbu. Poděkování patří také Karlovi Čadovi za konstruktivní recenzní posudek, zpětnou vazbu a konkrétní komentáře, které přispěly k finální revizi publikace. Dále děkuji Lence Kubečkové za administrativní podporu a Petrovi Vorlíkovi za konzultace související s produkčním procesem této publikace.

87

Seznam literatury

88

89

- Archer T (2022) The mechanics of housing collectivism: how forms and functions affect affordability. *Housing Studies* 37(1): 73–102. <https://doi.org/10.1080/02673037.2020.1803798>
- Bossuyt, D. (2022). Who owns collaborative housing? A conceptual typology of property regimes. *Housing, Theory and Society*, 39(2), 200–216. <https://doi.org/10.1080/14036096.2021.1888788>
- Brysch SL and Czischke D (2021) Affordability through design: the role of building costs in collaborative housing. *Housing Studies* 37(10): 1800–1820. <https://doi.org/10.1080/02673037.2021.2009778>
- Crabtree-Hayes L (2022) Establishing a glossary of community-led housing. *International Journal of Housing Policy* 24(1): 157–184. <https://doi.org/10.1080/19491247.2022.2155339>
- Droste C (2015) German co-housing: an opportunity for municipalities to foster socially inclusive urban development? *Urban Research & Practice* 8(1): 79–92. <https://doi.org/10.1080/17535069.2015.1011428>
- Dulla M (2021) *Jak napsat disertaci v oboru architektura*. Praha: České vysoké učení technické. ISBN 978-80-01-06816-8.
- Durnová A (2019). *Understanding emotions in post-factual politics: Negotiating truth*. Cheltenham, UK: Edward Elgar. ISBN 978-1-78811-481-3.
- Griffith EJ, Jepma M and Savini F (2024) Beyond collective property: a typology of collaborative housing in Europe. *International Journal of Housing Policy* 24(6): 121–141. <https://doi.org/10.1080/19491247.2022.2123272>

- Guňková A (2022) Sdílené bydlení: budoucnost městského plánování, nebo luxus pro privilegované?. *Deník Referendum*. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/34430-sdilene-bydleni-budoucnost-mestskeho-planovani-nebo-luxus-pro-privilegovane>
- Hözl, C, Hözl, D (2024) Establishing new housing commons in Vienna in the context of translocal networks. *Housing Studies* 39(5): 1152–1175. <https://doi.org/10.1080/02673037.2022.2104820>
- Jacobs, J. (2013) *Smrt a život amerických velkoměst*. Dolní Kounice: MOX NOX. ISBN 978-80-905064-4-2.
- Kodenko Kubala P, Malý Blažek J, Orcígr V, Hoření Samec T, Káňová M, Tichý D, Kubcová J (2023) Traces of Obduracy: Imaginaries of ‘Social Inertia’ in the Process of Introducing Collaborative Housing in the Czech Republic. *Critical Housing Analysis* 10(1): 39–49. <https://doi.org/10.13060/23362839.2023.10.1.552>
- Lang R, Carriou C and Czischke D (2020) Collaborative Housing Research (1990–2017): A Systematic Review and Thematic Analysis of the Field. *Housing, Theory and Society* 37(1): 10–39. <https://doi.org/10.1080/14036096.2018.1536077>
- Lang R and Stoeger H (2018) The role of the local institutional context in understanding collaborative housing models: empirical evidence from Austria. *International Journal of Housing Policy* 18(1): 35–54. <https://doi.org/10.1080/19491247.2016.1265265>

- Malý Blažek, J, Hoření Samec, T, a V Orcígr (2025) Lost in expectations. Reflections on introducing participatory housing in the Czech Republic in *Never Never School, Housing in the times of crisis* (Eds.) Grešáková, L. and Mravčáková V. Košice: Spolka.
- Novotná, H, Špaček, O, a M Štovičková Jantulová (eds.) (2019), *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK. ISBN 978-80-7571-025-3.
- Šanderová, J (2005). *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách: několik zásad pro začátečníky*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-86429-40-7.

**Jak publikovat odborný článek
ve kvalitním vědeckém časopise?**

Příručka (nejen) pro začínající akademičky a akademiky

Tomáš Hoření Samec

© Mgr. Tomáš Hoření Samec, Ph.D.

V roce 2025 vydalo České vysoké učení technické v Praze

Zpracovala: Fakulta architektury

Tato publikace byla podpořena prostředky v rámci

Interní soutěže FA ČVUT v rámci Institucionálního

plánu ČVUT pro rok 2024.

Počet stran: 96.

Odborná recenze: Mgr. Karel Čada, Ph.D.

Jazyková korektura: Mgr. Kristýna Přibyllová

Grafické zpracování a sazba:

Mgr. art. Lucia M. Tóthová, Ph.D.

Komentáře a připomínky poskytli:

Ing. arch. Markéta Káňová a Ing. arch. Lukáš Houser

První elektronické vydání

ISBN 978-80-01-07392-6

